

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด จากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 -2564)
 2. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่ปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556
 3. นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการของหน่วยงานต้นสังกัด
 4. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร
 5. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
 6. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
 7. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนา รูปแบบ
 8. บริบทศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ
 9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 10. กรอบแนวคิดในการวิจัย
- มีรายละเอียดแต่ละเรื่อง ดังนี้

1. แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564)

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2556 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ประกอบกับแผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555 - 2559) ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้สิ้นสุดในปีงบประมาณปี 2559 กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดทำแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2560 - 2564) เพื่อเป็นแผนแม่บทสำหรับหน่วยงานและองค์กรเครือข่ายนำไปใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการตามบทบาทภารกิจ

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ด้านปริมาณจำนวนคนพิการได้รับการศึกษาในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ส่งผลให้คนพิการมีงานทำเพิ่มมากขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ องค์กรเอกชนด้านคนพิการและเครือข่ายมีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนพิการ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทางกายภาพของนักเรียน นิสิต นักศึกษา มีการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะในระดับการศึกษาที่เป็น การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม การเตรียมความพร้อม และการประสาน ส่งต่อ มีรูปแบบวิธีการพัฒนาคนพิการในวัยเรียนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยกระบวนการจัดทำ

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) และแผนการสอนรายบุคคล (Individualized Transition Plan: ITP) รวมทั้งในด้านระบบการจัดบริการสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามระบบคุ้มครองการศึกษา ด้านการบริหารจัดการมีการดำเนินงานจัดระบบที่สำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ ระบบการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ระบบการพัฒนาสถานศึกษาเรียนรวม จัดวางระบบและเครือข่ายการกระจายสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ให้เด็กพิการเรียนรวม ระบบการจัดทำ และพัฒนาหลักสูตรอบรมระยะสั้นตามประเภทความพิการ

ในด้านคุณภาพนั้น คนพิการได้รับการคัดกรอง การฟื้นฟูสมรรถภาพ และได้รับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มผ่านหน่วยงานต่าง ๆ มีการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายทั้งในระบบ นอกกระบบตามอัธยาศัย และการศึกษาทางเลือก โดยเฉพาะศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในรูปแบบการเรียนรวมกระจายให้ทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อรองรับคนพิการทุกคนให้ได้รับสิทธิ ได้รับโอกาสอย่างเสมอภาคกันและได้มีโอกาสเรียนรวมกับเด็กปกติทั่วไปในโรงเรียนใกล้บ้าน มีการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ มีการส่งเสริมการจัดการศึกษาและมีสถานประกอบการที่รับคนพิการเข้าฝึกงานตามกฎหมายวิชาชีพ โดยคนพิการจะมีรายได้ตลอดเวลาที่เข้าฝึกงานในสถานประกอบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้สำหรับคนพิการให้มีสภาพแวดล้อม ที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียมและเสมอภาค สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริการนักศึกษาสนับสนุนการเรียนการสอน บริการสื่อ เทคโนโลยี พัฒนาผลิตสื่อให้กับครูผู้สอนคนพิการสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการได้ โดยการพัฒนากลไกประสานงานเครือข่ายในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและตำบล

ด้านประสิทธิภาพ หน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการสามารถส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท สามารถกำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬาเพื่อการศึกษาติดตาม ตรวจสอบและประเมินการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สามารถประกอบอาชีพและอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข รวมทั้งการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกประเภทยังมีความครอบคลุมจำนวนคนพิการทั้ง 9 ประเภทความพิการตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งความท้าทายและแนวโน้มสถานการณ์ในอนาคตภายใต้อนุสัญญาสากลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค โลกที่มีผลกระทบที่เป็นความท้าทายมีเป้าหมายความสำเร็จ ดังนี้

- 1) เน้นการขยายโอกาส การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากการจัดการศึกษาและบริการทางการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างทั่วถึง
- 2) มีระบบการวินิจฉัย คัดกรองคนพิการและรูปแบบการจัดกลุ่มประเภทคนพิการ และมีกระบวนการติดตามการช่วยเหลือคนพิการ

3) สร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการให้แก่หน่วยงานที่จัดการศึกษา สำหรับคนพิการทุกประเภทอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

4) สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรภาคเครือข่าย ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ จัดบริการทางการศึกษาให้สำหรับคนพิการอย่างมีมาตรฐานและสนับสนุนให้องค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการในทุกมิติของการพัฒนา

5) ส่งเสริมให้มีงานวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านคนพิการ

6) พัฒนาคุณภาพของกระบวนการจัดหลักสูตรการศึกษาสำหรับคนพิการ เพื่อลดข้อจำกัดของคนพิการที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเภท

7) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสำหรับคนพิการ

8) ส่งเสริม สนับสนุนให้คนพิการมีงานทำเพื่อสามารถช่วยเหลือตนเองได้

9) สนับสนุนสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดสภาพแวดล้อมต่อการจัดการเรียน การสอนสำหรับคนพิการ

10) ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษา คนพิการ ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนด้านคนพิการ ร่วมกันพัฒนาสร้างองค์ความรู้ในการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ

ทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบทวิภาคีใช้หลักการพื้นฐานทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach) เป็นฐานเชื่อมโยงหลักการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) และหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาและความสำเร็จเมื่อสิ้นสุดแผนวิสัยทัศน์ (Vision) คนพิการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยวิถีพอเพียง

พันธกิจ (Mission)

พันธกิจที่ 1 เสริมสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

พันธกิจที่ 2 สร้างคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระบบ

พันธกิจที่ 3 ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่เป็นมาตรฐานและธรรมาภิบาล

พันธกิจที่ 4 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

เป้าประสงค์ (Goal)

คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล และมีทักษะการดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์การพัฒนา ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนให้บรรลุวิสัยทัศน์ เมื่อสิ้นแผนประกอบไปด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน 8 ยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

1) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสิทธิและโอกาสการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาพิเศษ ทุกระดับ
ทุกระบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารรองรับ
การจัดการศึกษาระบบดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้
ที่มุ่งยกระดับมาตรฐานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

3) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 เร่งผลิต พัฒนา และจัดระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู
คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ

4) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ

ยุทธศาสตร์ที่ 7 พัฒนาระบบงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 8 พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบองค์รวมเชิงบูรณาการ
โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นแผนแม่บทที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา คนพิการ ครอบครัว องค์กร และชุมชนทุกภาคส่วนให้ร่วมกันพัฒนาสร้างองค์ความรู้ในการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องอย่างมีคุณภาพ ร่วมกันพัฒนาสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สำหรับคนพิการให้มีสภาพแวดล้อมที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม เสมอภาค สอดคล้องกับสภาพความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล ให้คนพิการ มีทักษะการดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน

2. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่ปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของคนพิการ หมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัด ในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่อง ทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษ ทางการศึกษาที่ต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรม ในชีวิตประจำวันหรือสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภท และหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนดไว้ โดยหมวดที่ 1 สิทธิและหน้าที่ ทางการศึกษา มาตราที่ 5 ได้กำหนดสิทธิทางการศึกษาของคนพิการ ดังนี้

1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ จนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

2) เลือกรับบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น

3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและแต่ละบุคคล

มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดและศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ จัดการศึกษาสำหรับคนพิการทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งการเรียนรวม การจัดการศึกษาเฉพาะความพิการ รวมไปถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตอิสระ การพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น การฝึกอาชีพ หรือการบริการอื่นใด ให้สถานศึกษาในทุกสังกัด จัดสภาพแวดล้อม จัดระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจนบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่คนพิการสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัด มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วน หรือจำนวนที่เหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการได้กำหนดไว้ ถ้าหากสถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามกฎหมาย ให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการ ประสานความร่วมมือ จากชุมชนหรือนักวิชาชีพเพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาทุกระดับ หรือบริการทางการศึกษา ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ, 2551)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป จึงจำเป็นต้องจัดให้คนพิการ มีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการ สถานศึกษาต้องจัดหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

3. นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการของหน่วยงานต้นสังกัด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 37 วรรค 2 ได้บัญญัติไว้ว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้นักเรียน และนักศึกษาพิการได้เข้าศึกษาทุกระดับ และทุกสังกัดตามความรู้ ความสามารถของนักเรียนแต่ละคนและมีนโยบายให้นักเรียน นักศึกษาพิการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ให้โอกาสคนพิการได้เรียนทั้งด้านภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ในหลักสูตรสายสามัญและให้ฝึกวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการสามารถพัฒนาตนเอง ให้เพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งการศึกษานั้นต้องจัดให้คนพิการทุกคนที่มีความต้องการเรียน ต้องได้เรียน โดยขยายการบริการการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบโรงเรียน เน้นการเรียนรวม และการจัดให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของความพิการของนักเรียนพิการ รวมถึงการส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระดับ ทุกระบบ และทุกรูปแบบ โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรให้เท่าเทียมกับการจัดการศึกษา ของรัฐ โดยกระทรวงศึกษาธิการแบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น 5 องค์กรหลัก คือ 1) หน่วยงาน ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชนและสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา 3) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา และ 5) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งดำเนินการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ ให้มีความครอบคลุมจำนวนคนพิการทั้ง 9 ประเภทความพิการ ตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

วารุณี จิรัญเวทย์ (2555) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการว่า การจัดการศึกษา สำหรับคนพิการเป็นการรวมพลังระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร ชุมชน องค์กร คนพิการ ผู้ปกครองคนพิการ และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ และสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระดับและครบวงจร จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมพัฒนาระบบ การทำงานร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ด้านการบริการ ให้ผู้พิการได้รับการศึกษาตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยเน้นให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ให้โอกาสเด็กพิการได้รับการศึกษาทั้งด้านภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ในหลักสูตรสายสามัญและให้ฝึกวิชาชีพเพิ่มเติมไปด้วย เพื่อให้คนพิการ สามารถพัฒนาตนเองให้เพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้

2) ด้านโอกาสทางการศึกษา ให้ผู้พิการมีโอกาสได้รับการศึกษาทัดเทียมกับเด็กปกติ และให้คนพิการหญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา

3) ด้านการจัดการศึกษา ต้องจัดให้คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน โดยขยาย การบริการทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เน้นการรวมและการจัดให้สอดคล้องกับประเภท และระดับของความพิการ

4) ด้านการรับนักเรียน ต้องปรับกฎระเบียบให้เอื้อต่อการรับเด็กพิการทุกคน และกำหนดให้รับตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยรัฐควรเพิ่มการบริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มให้ทั่วถึงทั้งในเขตเมืองและชนบท ควรทำทะเบียนเพื่อรับรองความพิการที่ต้องได้รับการช่วยเหลือตามกฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาของคนพิการ

5) ด้านหลักสูตร ต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของผู้พิการ โดยให้เด็กเป็นหลักในกระบวนการเรียนรู้

เรียนด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ ให้เด็กพิการทุกประเภทสามารถสื่อความหมายและปรับพฤติกรรมให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

6) ด้านบริหารการศึกษา ให้มีคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการที่เป็นหน่วยประสานงานกลาง และกำกับการบริหารโดยประสานกับกรมและจังหวัดเพื่อระดมความร่วมมือจากสถานศึกษาและสถานพยาบาลมาร่วมกัน และต้องสำรวจจำนวนผู้พิการให้ตรงกับความเป็นจริง รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงการบริการทางการศึกษา และฝึกอบรมพ่อแม่ให้รู้จักดูแลลูกพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ

7) ด้านทรัพยากร ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและวิชาการแก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ให้ภาคเอกชนและชุมชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานมีคุณภาพอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยจะพิจารณาให้หน่วยงานการศึกษาเพื่อคนพิการพัฒนาไปเป็นองค์กรมหาชนในอนาคต หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ

8) ด้านบุคลากร ให้สถาบันอุดมศึกษาปรับปรุงการผลิตครูการศึกษาพิเศษให้พอเพียงและมีคุณภาพ ให้มีรายวิชาการศึกษาพิเศษในหลักสูตรการฝึกหัดครู นอกจากนี้ พัฒนาครูประจำการให้มีเทคนิคการสอนที่ทันสมัย ตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

9) ด้านการประเมินคุณภาพ จัดให้มีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสำหรับการศึกษาเพื่อคนพิการโดยเฉพาะ และมีระบบประเมินคุณภาพผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีคณะกรรมการร่วมประเมิน ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรคนพิการและผู้ปกครอง

10) ด้านการส่งเสริมเอกชน ส่งเสริม สนับสนุนให้เอกชนและองค์กรเอกชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระดับ ทุกระบบและทุกรูปแบบ โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากร ให้เท่าเทียมกับการจัดการศึกษาของรัฐ

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สิทธิทางการศึกษาของเด็กพิการต้องได้เรียนตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยเน้นให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ผู้พิการมีโอกาสได้รับการศึกษาทัดเทียมกับเด็กปกติ ต้องจัดให้คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน โดยขยายการบริการทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของผู้พิการ

การจัดการศึกษาพิเศษ

นโยบายของรัฐบาลในการจัดการศึกษาพิเศษ ให้แก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย และปัญญาหรือบุคคลที่พิการมีวิวัฒนาการ ดังนี้

1) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ได้กำหนดเป็นนโยบายว่า รัฐพึงจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางจิตใจ หรือสังคม และผู้ด้วยโอกาสทางการศึกษา ด้านมาตรการที่ระบุไว้ว่า รัฐพึงจัดทุนปัจจัย หรือวิธีการอื่นช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม หรือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาตามควรแก่ความสามารถและสติปัญญา

2) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้ระบุว่าหลังจากที่สหประชาชาติได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2525 เป็นปีแห่งคนพิการสากล และรัฐบาลได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาคนพิการมากขึ้น ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 5 ได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษา

สำหรับคนพิการไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนดแนวนโยบายในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่มีความบกพร่องทางร่างกายและปัญญาไว้ โดยเร่งขยายและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กบางประเภทที่มีความพิการทางร่างกายหรือสมอง เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสรับบริการทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป ทั้งนี้รัฐบาลมีเป้าหมายให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดการศึกษาพิเศษในระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564) ดำเนินการบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มในอนาคตที่มีผลกระทบ การจัดวางทิศทางและยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องบูรณาการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2580) ตลอดจนการรับฟังสาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้ การยอมรับ การเติมเต็มความเหมาะสมและเป็นไปได้ต่อการวางแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการได้เห็นชอบแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564) เพื่อเป็นกรอบทิศทางและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ตามบทบาทอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องที่มุ่งการเชื่อมโยงบูรณาการการดำเนินการในทุกระดับ ทุกระบบ อย่างเคร่งครัด

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิเศษในประเทศไทย ดังนี้

- 1) เพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาตามสิทธิมนุษยชนว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับการศึกษาตามควรแก่อัตภาพ
- 2) เพื่อให้เด็กมีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้เพื่อมิให้เป็นภาระแก่สังคม
- 3) เพื่อให้เด็กสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปกติอย่างมีความสุข
- 4) เพื่อให้เด็กมีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดีของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

จากข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาพิเศษ สามารถสรุปได้ว่า ทางรัฐบาลของประเทศไทยได้มีการจัดการสนับสนุนและช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ สังคม หรือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาตามควรแก่ความสามารถและสติปัญญา โดยกำหนดให้มีนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนดแนวนโยบายในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่มีความบกพร่องทางร่างกายและปัญญาไว้ เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสรับบริการทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป ตลอดจนการรับฟังสาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้ การยอมรับ การเติมเต็มความเหมาะสมและเป็นไปได้ต่อการวางแผนไปสู่การปฏิบัติงานทางด้านคนพิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กพิการได้รับการศึกษาตามสิทธิมนุษยชนว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับการศึกษาตามควรแก่อัตภาพ ให้เด็กมีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้เพื่อมิให้เป็นภาระแก่สังคม อีกทั้งให้เด็กสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปกติอย่างมีความสุข

ความหมายและภาวะบกพร่องของเด็กพิการ

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของภาวะบกพร่องของเด็กพิการ ดังนี้

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2556) ได้กำหนดให้คนพิการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตัวเองได้ โดยรัฐได้จัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับเด็กพิการทางการเห็น ในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม เนื่องด้วยการรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ของคนพิการทางการเห็น รวมทั้งการใช้เครื่องช่วยสายตาเลือนราง (Low Vision Aids) จำเป็นต้องทำโดยจักษุแพทย์หรือพยาบาลเวชปฏิบัติทางจักษุ ถ้าผู้ประเมินเป็นแพทย์ทั่วไปควรพิจารณาส่งต่อไป รับการตรวจรักษา/ประเมินจากจักษุแพทย์ในกรณีต่อไปนี้

1) ในการตรวจประเมินเด็กเล็กหรือเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งยังไม่สามารถตรวจวัดได้ด้วยแผ่นวัดสายตาตามมาตรฐาน ต้องใช้บุคลากรและเครื่องมือ/อุปกรณ์พิเศษในการตรวจ

2) ในกรณีที่แพทย์ผู้ประเมินมีความเห็นว่า อาจจะสามารถให้ได้รับการรักษาทางการแพทย์ให้ดีขึ้นได้

3) ในกรณีที่เป็คนพิการทางการเห็นต้องการขอรับเครื่องช่วยสายตาเลือนราง (Low Vision Aids) ต้องไปดำเนินการจดทะเบียนประจำตัวคนพิการก่อนไปขอรับบริการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 สำหรับคนพิการทางการเห็นครอบคลุมบริการ 2 เรื่อง คือ

(1) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการเห็น หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการทางการเห็นให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ เพื่อให้คนพิการทางการเห็นได้ปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญาและการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขและปรับสภาพความพิการทางการเห็น ให้ดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมหรือเสริมสร้างให้ดีขึ้น ให้สามารถดำรงชีวิตอิสระอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป ให้สามารถทำงานหรือประกอบอาชีพได้ตามศักยภาพที่มีอยู่ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ ประกอบด้วยกิจกรรมการบริการ คือ การฟื้นฟูทางการแพทย์ (Medical Rehabilitation) ได้แก่ การตรวจประเมินความพิการ การตรวจติดตามเป็นระยะเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสูญเสียสายตา มากขึ้น หรือให้การดูแลรักษาโรคแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นภายหลังการกระตุ้นการเห็นในเด็กที่มีความพิการทางการเห็น (Vision Stimulation) เพื่อพัฒนาการมองเห็นให้สามารถใช้ทักษะการมองเห็นในชีวิตประจำวันให้มีศักยภาพมากที่สุด รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านร่างกายและสติปัญญา การให้บริการอุปกรณ์เครื่องช่วยสายตาเลือนราง (Low Vision Care) ให้ผู้พิการสามารถนำอุปกรณ์ไปใช้ตามความจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ การดำเนินอาชีพ การช่วยเหลือดูแลตนเองในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การให้บริการปรึกษา /แนะนำ (Counseling) ให้สามารถปรับตัวรับการสูญเสียการเห็นได้ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ผู้ให้บริการ ได้แก่ จักษุแพทย์ พยาบาลเวชปฏิบัติทางตา นักทัศนมาตร เป็นต้น

(2) การสร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation and Mobility) “ความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม” หมายถึง ความสามารถที่จะรู้ว่าตนเองอยู่ที่ใด ในสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ และ “การเคลื่อนไหว” หมายถึง ความสามารถในการที่จะเคลื่อนไหวจากสถานที่แห่งหนึ่งไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมได้ บริการฝึกทักษะการสร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม และการเคลื่อนไหว หมายถึง การฝึกให้คนตาบอดหรือสายตาลีอนรางวัลจักใช้ประสาทสัมผัสพื้นฐาน ได้แก่ การมองเห็นที่เหลืออยู่ การสัมผัส การได้ยิน และการดมกลิ่น ช่วยให้รับรู้สภาพแวดล้อมที่ตนเองอยู่ในเวลานั้น และรู้ว่าสิ่งแวดล้อมสัมพันธ์กับตนเองอย่างไร สิ่งแวดล้อมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันและเคลื่อนไหวไปที่ต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย ให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งมีกิจกรรมการบริการ คือ การประเมินด้านทักษะการสร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว การฝึกทักษะการใช้ประสาทสัมผัสพื้นฐานในการรับรู้สภาพแวดล้อมและการฝึกทักษะการเดินทางกับคนนำทาง

รัตนลักษณ์ มณีรัตนโชติวงศ์ (2563) กล่าวว่า “คนพิการ” หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือมีส่วนร่วมทางสังคม และมีความต้องการจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือ การจัดบริการหรืออำนวยความสะดวก เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

ศุภสร ศิลารักษ์ (2559) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง สภาวะที่พัฒนาการของจิตใจหยุดชะงัก หรือเจริญไม่เต็มที่ แสดงลักษณะเฉพาะโดยมีระดับปัญญาต่ำหรือต่ำกว่าปกติ มีพัฒนาการทางกายล่าช้า มีความสามารถการเรียนรู้ช้า มีความสามารถจำกัดในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เป็นภาวะที่เกิดจากความผิดปกติทางเขาวนปัญญาซึ่งเกิดขึ้นในระยะพัฒนาการของสมองตั้งแต่บุคคลนั้น ตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนถึงอายุ 18 ปี โดยจะปรากฏความผิดปกติในความสามารถด้านสติปัญญา (Intellectual Function) และพฤติกรรมปรับตัว (Adaptive Behaviors) ซึ่งเกณฑ์การวินิจฉัยภาวะที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องครบทั้ง 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ความสามารถทางด้านสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญ คือ IQ=70 หรือต่ำกว่า (สำหรับเด็กวัยทารกใช้การตัดสินทางคลินิกเท่านั้น เพราะยังไม่มีแบบทดสอบที่คำนวณค่าเป็นตัวเลขได้)

1.1) ความสามารถในการปรับตัวบกพร่อง หมายถึง เด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับวัยในวัฒนธรรมนั้น ๆ เช่น พฤติกรรมทางด้านสังคม ความรับผิดชอบ การสื่อความหมาย การประกอบกิจวัตรประจำวันและการพึ่งตนเอง เป็นต้น

1.2) แสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี หมายถึง ภาวะที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนของการปฏิบัติตนในปัจจุบัน (Functioning) ซึ่งลักษณะเฉพาะ มีดังนี้

1.2.1) มีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญร่วมกัน

1.2.2) มีความจำกัดของทักษะการปรับตัว (Adaptive Skills) อีกอย่างน้อย

2 ทักษะจาก 10 ทักษะดังนี้

- (1) การสื่อความหมาย
- (2) การดูแลตนเอง
- (3) การดำรงชีวิตในบ้าน
- (4) ทักษะทางสังคม
- (5) การใช้สาธารณสมบัติ
- (6) การควบคุมตนเอง
- (7) สุขอนามัยและความปลอดภัย
- (8) การเรียนวิชาการเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน
- (9) การใช้เวลาว่าง
- (10) การทำงาน

ทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2560) ได้กล่าวว่า ระดับความรุนแรงของความบกพร่องทางสติปัญญา ICD -10 แบ่งได้ดังนี้

1) ระดับความรุนแรงน้อย (Mild) มีระดับเขาวนปัญญา ระหว่าง 50-69 มีพัฒนาการด้านภาษาช้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน แต่พัฒนาการทางความสามารถในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันได้ ช่วยเหลือตนเองได้ เช่น การรับประทานอาหาร การอาบน้ำ การแต่งตัว รวมไปถึงทักษะที่ใช้ในชีวิตทั่ว ๆ ไป เรียนในระดับประถมศึกษาได้ และเรียนวิชาชีพอ่าง ๆ ได้ ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ แต่มีปัญหาพฤติกรรม อารมณ์และสังคม ต้องการการแก้ไขและการสนับสนุนช่วยเหลือ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับบุคคลที่มีสติปัญญาปกติทั่วไป

2) ระดับปานกลาง (Moderate) มีระดับเขาวนปัญญา ระหว่าง 35-49 มีพัฒนาการด้านภาษาค่อนข้างจำกัด ระดับการพัฒนาของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ซึ่งบางคนนั้นสามารถร่วมสนทนา และเข้าใจคำสั่งง่าย ๆ ได้ บางคนทำได้แต่เพียงภาษาเพื่อสื่อความต้องการขั้นพื้นฐาน ซึ่งการดูแลตนเองและทักษะการเคลื่อนไหวมีความล่าช้า มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้จำกัด แต่พอจะเรียนทักษะพื้นฐานที่จำกัดในการอ่านเขียนและนับจำนวนได้ สามารถฝึกหัดเกี่ยวกับการทำกิจวัตรประจำวัน พัฒนาความสามารถในสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์สื่อความหมายกับผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมง่าย ๆ ได้เท่านั้น

3) ระดับรุนแรง (Severe) มีระดับเขาวนปัญญา ระหว่าง 20 -34 ซึ่งลักษณะคล้ายคลึงกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง แต่มักพบสาเหตุทางพยาธิสภาพ บุคคลส่วนใหญ่จะมีปัญหาของความบกพร่องด้านอื่น ๆ ที่เกิดร่วมอย่างชัดเจน ซึ่งมีความต้องการการดูแลเอาใจใส่จากผู้ใกล้ชิด

4) ระดับรุนแรงมาก (Profound) มีระดับเขาวนปัญญา น้อยกว่า 20 มีข้อจำกัดอย่างมากในด้านความเข้าใจหรือทำตามคำขอร้อง หรือคำสั่ง ส่วนใหญ่ไม่เคลื่อนไหวหรือเคลื่อนไหว น้อยมาก ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ การดูแลตนเองในระดับพื้นฐานทำได้เพียงเล็กน้อย หรือไม่สามารถทำได้เลย จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและได้รับคำปรึกษา

5) อื่น ๆ (Others) ทำการประเมินเขาวนปัญญาตามวิธีการไม่ได้ มีความบกพร่องทางกายหรือระบบประสาทการรับรู้เกิดขึ้นร่วมด้วย เช่น ตาบอด หูหนวก หรือมีความผิดปกติทางพฤติกรรมอย่างรุนแรงหรือพิการทางร่างกาย ในทางการศึกษาจะแบ่งภาวะความบกพร่อง

ทางสติปัญญาตามความสามารถที่จะได้รับการศึกษา 3 ระดับ คือ 1) ระดับที่สามารถเรียนรู้ได้ (Educable) IQ ระหว่าง 75 – 50 สามารถเรียนรู้พื้นฐานทางวิชาการได้ 2) ระดับที่สามารถฝึกฝนได้ (Trainable) IQ ระหว่าง 49 – 25 สามารถฝึกฝนให้มีทักษะทางด้านสังคมและอาชีพได้ 3) ระดับช่วยตัวเองไม่ได้ (Custodial) IQ ต่ำกว่า 25 ลงมาไม่สามารถฝึกให้ช่วยเหลือตนเองได้เลย จึงต้องได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา

มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ (2551) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรงสามารถหาเลี้ยงชีพได้พอสมควร เช่น บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรงร่วมกับภาวะสมองพิการ (Cerebral Palsy หรือ CP) ที่นั่ง ยืน หรือเดินไม่ได้เลยสามารถใช้มือทั้งสองข้างทำงานหัตถกรรมเพื่อขายเลี้ยงชีพได้ หรืออีกตัวอย่างคือเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ โดยโรงเรียนเน้นการศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย ด้านพื้นฐานการงานและอาชีพ ด้านงานบ้านและสันตนาการ ส่วนด้านทักษะทางสังคมนั้น นักเรียนได้เรียนรู้ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนอยู่แล้ว และนักเรียนทุกคนมีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ได้รับความช่วยเหลือ รวมถึงมีอุปกรณ์ช่วยเหลือที่จำเป็น อีกทั้งพ่อแม่ยังมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของลูกทุกขั้นตอนด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความหมายของ “คนพิการ” หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการใช้ชีวิตประจำวัน หรือการมีส่วนร่วมทางสังคม และมีความต้องการจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือ การจัดบริการหรืออำนวยความสะดวก เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป และภาวะบกพร่องของเด็กพิการ การดูแลช่วยเหลือเด็กพิการหรือเด็กที่มีลักษณะความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องทุกประเภท นั้นมีปัญหาในด้านลักษณะทางสติปัญญา ลักษณะทางบุคลิกภาพ ลักษณะการเรียนรู้ด้านภาษา และการพูด ด้านร่างกาย ด้านสุขภาพที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเภทความพิการ ในการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กพิการแต่ละประเภท ในด้านของครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องร่วมมือกันจัดให้บริการแก่เด็กพิการเป็นรายบุคคล โดยเน้นที่ พัฒนาการศักยภาพของแต่ละคนนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งจะมีผลในด้านการพัฒนาศักยภาพให้สามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาศักยภาพในด้านอื่น ๆ ให้ดีขึ้นต่อไป ไม่เป็นภาระของผู้ปกครองและสังคม

รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ

การให้บริการทางการศึกษาสำหรับเด็กพิการนั้น มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีความสำคัญและจำเป็นที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นในการเข้ารับการศึกษาของเด็กแต่ละคน พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ (2551) ได้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่สำหรับคนพิการไว้ว่า คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ หรือความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และมีสิทธิเลือกรับบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบ

และรูปแบบการศึกษาตามความสามารถ ความถนัด ความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลตามรูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ ดังนี้

1) การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเฉพาะความพิการ

การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเฉพาะความพิการ เป็นรูปแบบในการให้การศึกษา โดยจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภท โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะประเภทความพิการแต่ละประเภทโดยจัดในทุกระดับตั้งแต่ชั้นเรียนเตรียมความพร้อมก่อนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีทั้งการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ มีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะประเภทความพิการที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละกลุ่มมีการจัดการโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล การมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีสื่อ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เพียงพอและมีคุณภาพ

2) การจัดการศึกษาโดยศูนย์การศึกษาพิเศษ

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำเขตการศึกษา จำนวน 13 แห่ง ทำหน้าที่บริหารจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และดูแลงานวิชาการของการศึกษาพิเศษ ส่วนศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ทำหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการ และครอบครัว เพื่อเตรียมความพร้อมแก่คนพิการ รวมทั้งการดำเนินการคัดแยก พื้นฟูสมรรถภาพ และส่งต่อคนพิการไปยังสถานศึกษา การจัดการศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นการจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการและครอบครัว และเตรียมความพร้อมเด็กพิการวัยก่อนเข้าเรียน หรือผู้พิการภายหลังก่อนส่งกลับไปเรียนร่วม โดยศูนย์การศึกษาระดับจังหวัดและระดับเขตการศึกษา

3) การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

การเรียนร่วม หมายถึง การจัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าไปในระบบการศึกษาทั่วไป การเรียนร่วมในแนวคิดใหม่เป็นความร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกัน (Collaboration) ระหว่างครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียน เพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน และบริการต่าง ๆ ให้กับเด็กในความดูแลการเรียนร่วม อาจจัดได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

3.1) ชั้นเรียนปกติเต็มวัน ซึ่งเป็นนักเรียนที่เข้าเรียนในชั้นปกติเต็มเวลา โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้นและเด็กไม่ได้รับการบริการทางการศึกษาพิเศษโดยตรง แต่ครูทั่วไปและเด็กได้รับการทางอ้อม

ก. บริการทางอ้อมสำหรับครู ได้แก่ การฝึกอบรมครูประจำการในเรื่องต่าง ๆ เช่น เทคนิคการสอนเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ บริการครูการศึกษาพิเศษช่วยครูพิเศษ อธิบายให้ความรู้กับเด็กทั่วไปเกี่ยวกับความพิการ เพื่อสร้างเจตคติเชิงบวกและให้เกิดการยอมรับเพื่อนพิการ ครูการศึกษาพิเศษอาจร่วมประชุมกับครูประจำชั้นเรียนต่าง ๆ ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ

ข. บริการทางอ้อมสำหรับเด็ก เด็กพิเศษอาจได้รับการ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็น เช่น ได้รับการตรวจวัดการเห็นและการแก้ไข โดยอาจต้องใส่แว่นหรือใช้แว่นขยาย หรือการตรวจประเมินทางจิตวิทยา การบริการล่ามภาษามือ เป็นต้น สำหรับเด็กทั่วไป อาจได้รับการฝึกอบรมจากครูการศึกษาพิเศษเพื่อทำหน้าที่เป็นครูผู้ช่วยสอน (Peer Tutoring) ในชั้นเรียน

3.2) ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการปรึกษาหารือกับเด็กเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มวัน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่มีผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ทั้งในเรื่องการศึกษาปกติและการศึกษาพิเศษร่วมให้การปรึกษาหารือ เช่น นักจิตวิทยา ครูการศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นครูเดินสอน หรือครูการศึกษาพิเศษซึ่งทำหน้าที่เป็นครูสอนเสริมในโรงเรียน บุคคลเหล่านี้จะไม่สอนเด็กโดยตรง แต่ทำหน้าที่เป็นผู้คอยแนะนำช่วยเหลือครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชา และจัดหาบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ

3.3) ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน เด็กเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนโดยตรงจากครูเดินสอนตามตารางที่กำหนดหรือเมื่อมีความจำเป็น ครูเดินสอนอาจเป็นนักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด ครูแก้ไขการพูดหรือครูการศึกษาพิเศษที่เดินทางไปให้บริการตามโรงเรียนต่าง ๆ แก่เด็กพิการทั้งในและนอกห้องเรียน นอกจากนี้ยังให้บริการช่วยเหลือแก่ครูปกติโดยตรง เช่น ช่วยเหลือครูในกรณีที่เด็กบางคนต้องการการสอนเสริม หรือปรับพฤติกรรม

3.4) ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม เด็กในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา โดยอยู่ในความรับผิดชอบครูประจำชั้น แต่ได้รับการสอนเพิ่มเติมหรือสอนเสริมจากครูการศึกษาพิเศษที่ประจำที่ห้องสอนเสริมตามกำหนดตารางการเรียน โดยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษมาเรียนกับครูสอนเสริมบางเวลาและบางวิชา ครูสอนเสริมอาจสอนเนื้อหาหรือทักษะที่เด็กต้องการเป็นพิเศษ เช่น ทักษะการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation & Mobility หรือ O&M) สำหรับเด็กตาบอดหรือภาษามือสำหรับเด็กหูหนวก โดยอาจสอนเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มเล็ก ๆ ในปัจจุบัน ครูสอนเสริมจะใช้เวลาสอนเด็กพร้อมกับครูในชั้นเรียนมากกว่าที่จะนำเด็กออกมาสอนในห้องสอนเสริม

3.5) ชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ เด็กชั้นเรียนพิเศษและเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติมากน้อยตามความเหมาะสมโดยอาจเรียนร่วมในบางวิชา เช่น พลศึกษา ศิลปะ ดนตรี - นาฏศิลป์ การงานพื้นฐานอาชีพ จริยธรรมศึกษา ครูการศึกษาพิเศษและครูปกติทำงานร่วมกัน รับผิดชอบการสอน รูปแบบนี้จัดทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

3.6) ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ เด็กเรียนในชั้นเรียนร่วมกับเพื่อนพิการประมาณ 5-10 คน มีครูประจำชั้นเป็นผู้สอนเองทุกวิชา เด็กจะได้เข้าร่วมกิจกรรมกับเด็กทั่วไป เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ การรับประทานอาหาร การไปทัศนศึกษา เป็นต้น

4) การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

การศึกษาแบบเรียนรวมเป็นการจัดการเรียนการสอนให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อยู่ในชั้นเรียนปกติตลอดวันกับเพื่อน ๆ ในวัยเดียวกันที่โรงเรียนการศึกษาทั่วไป การให้บริการช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ ต้องสนองตอบความต้องการของเด็กพิการได้ ครูชั้นเรียนปกติคือหัวใจหลักในการรับผิดชอบเด็กพิการที่เรียนชั้นเรียนปกติซึ่งถือว่าเป็นสถานที่หลักของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ในเชิงอุดมคติมักจะกล่าวว่า เด็กทุกคนควรได้เรียนร่วมกับเพื่อน ๆ ในโรงเรียนการศึกษาทั่วไป แต่มีหลายคนคิดว่าเด็กบางคนอาจไม่เหมาะกับการเรียนรูปแบบนี้ เพราะเด็กอาจไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่หากเรียนที่ชั้นเรียนปกติ สำหรับการศึกษาระบบเรียนรวม เด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องได้รับประโยชน์จากการอยู่ในชั้นเรียนปกติ มันไม่ใช่การที่ความต้องการเก็บเด็กไว้กับเด็กปกติ

และการศึกษาแบบเรียนรวมเป็นรูปแบบการให้บริการทางการศึกษาที่ใหม่กว่าการเรียนรวม ซึ่งคำว่า “การเรียนรวม ” นั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นคำใหม่สำหรับวงการการศึกษาในบ้านเรา ยิ่งเมื่อมองวิธีการจัดการครูหลายคนอาจจะพบว่ายิ่งใหม่กว่าที่คิดไว้เสียอีก คำว่า การเรียนรวมนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอน โดยให้เด็กที่มีความบกพร่องหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนรวมกับเด็กปกติโดยมีการช่วยเหลือ สนับสนุนให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน ๆ ที่เป็นเด็กปกติ การช่วยเหลืออาจมีหลายระดับเริ่มตั้งแต่การปรับสิ่งแวดล้อมง่าย ๆ เช่น การจัดที่นั่งให้อยู่ใกล้ครู ที่นั่งที่ห่างไกลสิ่งรบกวนที่ทำให้เด็กอวกแวกได้ง่าย เช่น ใกล้ประตู หน้าต่าง การยืดขยายเวลาในการทำงานที่มอบหมายหรือการสอบ การปรับสื่ออุปกรณ์การสอนให้ชัดเจนมากขึ้น ตลอดไปจนถึง การช่วยเหลือที่ซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การปรับหลักสูตร การปรับเนื้อหาที่สอน การจัดทำแผนการศึกษา เฉพาะบุคคล การมีครูผู้ช่วยในการช่วยเหลือในชั้นเรียน เป็นต้น ซึ่งในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้กับเพื่อนในวัยเดียวกัน

5) การจัดการศึกษาโดยสถานพยาบาล

ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง โรงพยาบาลชลบุรี ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาโดยสถานพยาบาลไว้ว่า ด้วยรัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพ ของระบบราชการการพัฒนาประเทศโดยรวม เพื่อให้สามารถแข่งขันเชิงเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศ ทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการกระจายความเจริญ ออกสู่ชนบทด้วย จึงประกาศให้ปี พ.ศ. 2538 เป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาและนักเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้ทรงใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ ในการสร้างเสริมศักยภาพของประเทศไทยในการแข่งขันระดับภูมิภาคและระดับโลก การดำเนินโครงการปีแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศไทยนั้น รัฐบาลได้มอบหมายให้ศูนย์เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศ แห่งชาติ เป็นแกนกลางประสานกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานแนวพระราชดำรินำเทคโนโลยีสารสนเทศ ไปใช้ในการพัฒนาประเทศ หลายประการ โดยอย่างยิ่งต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต ของผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม เช่นเด็กที่อาศัยในชนบทและผู้พิการ ศูนย์เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติจึงได้ร่วมมือกับสมาพันธ์เทคโนโลยีสารสนเทศแห่งประเทศไทยได้จัดทำ โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี จากการจัดการเรียนการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่ให้บริการ ซึ่งดำเนินงานโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยที่เรื้อรังในโรงพยาบาล และมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาหลายหน่วยงานและมีหน่วยงานหลักที่ดำเนินโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วย เรื้อรังในโรงพยาบาล คือ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2551) ได้ดำเนินการจัดการศึกษา สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มนี้ให้ครอบคลุม ทั่วประเทศ ซึ่งได้มอบหมายให้ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษาและศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ดำเนินการร่วมกับโรงพยาบาลจัดตั้งโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง ในโรงพยาบาลในจังหวัดที่มีเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลขึ้นในปัจจุบัน ได้ดำเนินการ จัดตั้งโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลต่าง ๆ แล้ว ประกอบด้วย

ศูนย์การเรียนรู้ในกรุงเทพและศูนย์การเรียนรู้ต่างจังหวัด ได้แก่ โรงพยาบาลสงขลา โรงพยาบาลพระพุทธชินราช โรงพยาบาลเชียงใหม่ โรงพยาบาลขอนแก่น โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา โรงพยาบาลอัญญลักษณ์ และโรงพยาบาลพระจอมเกล้า โรงพยาบาลชลบุรี เป็นต้น

6) การจัดการศึกษาโดยชุมชน

กลุ่มงานปฏิรูปการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยครอบครัวชุมชนและองค์กรเอกชนไว้ว่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รับรองสิทธิทางการศึกษาของคนไทยทุกคน โดยการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ตามวรรคสองให้จัดการศึกษาตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 10

7) การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดโรงเรียนในบ้าน (Home School) เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีแบบแผน สำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกในครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้าน และมีพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำหน้าที่เป็นครูหรือผู้กำกับกิจกรรม

8) การจัดการศึกษาโดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการทุกประเภทความพิการ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพคนพิการ 3 ประการ คือ คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิและการมีส่วนร่วมในสังคม ด้วยความเสมอภาค มีสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรค โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า คนพิการทุกประเภทต้องได้รับการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต พัฒนาสังคมและชุมชน

ช่อทิพย์ มงคลวิชและณิรดา เวชญาลักษณ์ (2565) ได้กล่าวถึงการจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เรียนรู้ตามขีดความสามารถของตนเอง มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้ คือ

1) ควรมีการจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา ภายใต้งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และการบริหารจัดการที่เหมาะสม

2) การจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

3) จัดอบรมผู้สอน ผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดสภาพห้องเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนเพื่อเข้าไปในทิศทางเดียวกัน

4) นำหลักการจัดห้องเรียนคุณภาพ และเชื่อมโยงทุกสถานที่ในสถานศึกษาสามารถบูรณาการเป็นห้องเรียนที่พร้อมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

5) การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งเน้นในการนำไปใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน

6) การนำสื่อภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

7) ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามสถานการณ์จริง

8) สร้างความเข้าใจกับผู้สอนและผู้ปกครองในจัดประสบการณ์ในแต่ละด้านให้กับผู้เรียน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

9) วิเคราะห์ผู้เรียนออกเป็นรายบุคคล ตามศักยภาพ หรือความสามารถของผู้เรียนให้เห็นเด่นชัด และจัดกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสมของระดับความสามารถของนักเรียน แล้วจัดครูผู้สอนรับผิดชอบฝึกและพัฒนาให้เหมาะสมกลุ่มผู้เรียน

ปริญญารัตน์ ตั้งคุณานันต์ (2557) ที่อธิบายว่าการดำเนินงานของครูทางด้านกายภาพจิตวิทยา ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้และลงมือทำร่วมกันทำให้ผู้เรียนเกิดความสุข และสนุกสนาน

จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ (2558) ที่ได้กล่าวว่า Active Learning เป็นแนวทางหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยให้ผู้เรียนได้คิดและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองตามความเข้าใจตลอดจนร่วมรับผิดชอบในผลของการปฏิบัติโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ โดยผสมผสานเทคนิคการสอนที่หลากหลายที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้จากห้องเรียนสู่การปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียน และในโลกแห่งความเป็นจริง

พงษ์พัชรินทร์ พุทวณิช (2564) ที่ให้ความสำคัญในการจัดการชั้นเรียน สภาพในชั้นเรียนเพื่อกระตุ้นส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ และพัฒนาเด็กตามเป้าหมายที่วางไว้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเด็กได้รับการเรียนรู้อย่างมีความสุข

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาพิเศษมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กพิการได้รับการศึกษาตามควรแก่ศักยภาพ ให้มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ เพื่อมิให้เป็นภาระแก่ผู้ปกครองและสังคม ให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรับผิดชอบ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองดีของประเทศ โดยรัฐพึงจัดทุนสนับสนุนให้แก่ผู้ยากไร้หรือผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจหรือสังคม ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาหลากหลายรูปแบบ ให้สามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้ตามความต้องการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งรูปแบบในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการนั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ละรูปแบบมีความสำคัญ และมีความจำเป็นที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นในการเข้ารับการศึกษาของเด็กพิการแต่ละคน ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเฉพาะความพิการ 2) การจัดการศึกษาโดยศูนย์การศึกษาพิเศษ 3) การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม 4) การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม 5) การจัดการศึกษาโดยสถานพยาบาล 6) การจัดการศึกษาโดยชุมชน 7) การจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 8) การจัดการศึกษาโดยศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในด้านของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการนั้นควรมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา ภายใต้งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการที่เหมาะสม กล่าวคือ ควรมีการจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ควรมีการจัดอบรมผู้สอน ผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดสภาพห้องเรียนพิเศษสำหรับผู้เรียนและการจัดประสบการณ์ในแต่ละด้านเพื่อเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ในการจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งเน้นในการนำไปใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน มีการนำสื่อภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งต้องมีการวิเคราะห์ผู้เรียนออกเป็นรายบุคคลตามศักยภาพหรือความสามารถของผู้เรียน และจัดกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสมของระดับความสามารถของนักเรียน จากนั้นจัดครูผู้สอนให้รับผิดชอบฝึกและพัฒนาให้เหมาะสมกลุ่มผู้เรียน

4. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร

การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ บรรลุตามอุดมการณ์ของการจัดการศึกษานั้น เป็นความปรารถนาสูงสุด และเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร ซึ่งต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การบริหารจะต้องบริหารในภาพรวมไม่แยกส่วน โดยใช้วิธีการเชิงระบบ ซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีเหตุผล อีกทั้งมีความสัมพันธ์กันไปตามขั้นตอน ช่วยให้กระบวนการทั้งหลายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถช่วยให้การบริหารบรรลุตามเป้าหมายที่มุ่งหวัง อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงหลักการและทฤษฎีทางการบริหารต่าง ๆ โดยนำมาประยุกต์ใช้อย่างบูรณาการ อาทิเช่น แนวคิดการบริหารจัดการเชิงระบบ (System Approach) เนื่องจากเป็นแนวคิดการบริหารที่มีความสำคัญโดยสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้แนวคิดนี้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งในความเป็นจริง ถ้าปัจจัยเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) มีคุณภาพที่ดี จะส่งผลให้ผลผลิต (Output) เป็นผลลัพธ์ที่ดีมีคุณภาพ (วิเศษ ขวาระนอง, 2562)

ทฤษฎีระบบ

แนวคิดทฤษฎีระบบเป็นแนวคิดที่เข้าใจง่าย มีความเหมาะสม และมีความสะดวกต่อการนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานทุกรูปแบบ เนื่องจากระบบเป็นการจัดการที่มีจุดมุ่งหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การนำแนวคิดนี้มาใช้จึงเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีระบบ (System Theory) เริ่มปรากฏขึ้นเมื่อประมาณ ค.ศ. 1950 โดย ลูตวิก วอน เบอ์ทาแลฟฟี (Bertalanffy, L. V., 1968) นักชีววิทยาชาวเยอรมัน ใช้แนวคิดนี้มององค์กรเป็นระบบเปิด ยอมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นระบบที่มีความเกี่ยวพันกันในหลายด้าน หลายระดับ ทั้งส่วนต่าง ๆ ขององค์กรก็มีความสำคัญเท่ากับตัวองค์กร ต่อมามีการนำทฤษฎีระบบมาใช้ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงองค์กรค่อนข้างมาก โดยที่ระบบก็คือชุดของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและระหว่างสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีระบบมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการองค์กร เพราะทุกอย่างในองค์กรเป็นส่วนหนึ่งของระบบ แต่ละระบบก็จะประกอบด้วยระบบใหญ่และระบบย่อยมากมาย จนถึงระบบที่เล็กที่สุด ในการบริหารจัดการองค์กรจะต้องมององค์การให้เป็นระบบที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากมาร่วมกันดำเนินงาน ประกอบภารกิจให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

ความหมายของระบบ

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายของระบบไว้ว่า ระบบเป็นกลุ่มสิ่งของ ซึ่งมีลักษณะประสานเข้าเป็นสิ่งที่เดียวกันตามหลักแห่งความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันด้วยระเบียบของธรรมชาติหรือหลักเหตุผลทางวิชาการ

สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (2556) ได้ให้ความหมายของระบบว่า เป็นการจัดการทั้งองค์กรและการจัดการกับองค์ประกอบแต่ละส่วนเพื่อบรรลุความสำเร็จขององค์กร

สัญญา จันทร์สงวน (2557) ได้สรุปความหมายของระบบว่า “ระบบ” เป็นกระบวนการที่ช่วยให้การดำเนินงานเรื่องหนึ่งเรื่องใดบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

Hoy and Miskel (2012) ได้กล่าวว่า ระบบ คือ ชุดขององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ต้องมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) จากภายนอกระบบ และมีกระบวนการแปรสภาพปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อให้ได้ผลผลิตคืนสู่สิ่งแวดล้อม

Andreas Hieronymi (2013) ได้กล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎีระบบว่า เกิดจากการรวมกันของหลากหลายวิชาไม่ว่าจะเป็นชีววิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เทคโนโลยีที่เอามาประกอบกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านระบบกระบวนการขั้นตอน นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่นำมาสู่ข้อตกลง คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงต่อไป

McCulloch and Crook (2013) ได้ให้ความหมายของระบบ ใน The Encyclopedia of education ว่าระบบ คือ กลุ่มองค์ประกอบที่บูรณาการกันอย่างสมบูรณ์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ขณะเดียวกันองค์การก็เป็นระบบที่เปลี่ยนแปลงได้ มีความเกี่ยวพันกันหลายด้านและมีหลายระดับประกอบไปด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย 2) การให้คำนิยาม 3) การระบุภาระงาน 4) การพัฒนาภารกิจสำคัญและส่วนประกอบ 5) การนำระบบไปให้ 6) การประเมินผล

สรุปได้ว่า ระบบ หมายถึง ภาพรวมของกระบวนการดำเนินงาน ที่ถูกจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ให้เกิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสามารถดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการของระบบ

ทวน เทียงเจริญ (2563) ได้กล่าวถึงความหมายและหลักการของระบบไว้ว่า ระบบ หมายถึง กลุ่มขององค์ประกอบย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำหน้าที่เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรนั้น ๆ โดยหลักการของแนวคิดทฤษฎีระบบ มีดังนี้

1) ระบบเปิด (Open System) การจัดลำดับในลักษณะของระบบใหญ่และระบบย่อย จะต้องสัมพันธ์กัน ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบตลอดเวลาจากสภาพแวดล้อม

2) รูปแบบของปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิต แสดงให้เห็นถึงผลของปฏิสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตตามลำดับ ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบของระบบจะต้องมีส่วนสัมพันธ์กันและกัน ถ้าองค์ประกอบของระบบตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนไปก็จะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนขององค์ประกอบตัวอื่นด้วย

3) ทฤษฎีระบบไม่เชื่อผลของสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่เชื่อว่าปัญหาทางการบริหารอาจเกิดขึ้นมาจากหลายสาเหตุ และจะมองทุกอย่างในภาพรวมของทุกองค์ประกอบมากกว่าที่จะมองเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ

4) คำนึงถึงผลของการปฏิบัติที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) มากกว่ากระบวนการ (Process) ซึ่งผลสุดท้ายของงานที่ได้รับอาจมีมากมายหลายสิ่งซึ่งก็คือ ผลกระทบ (Outcome) ที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลัง

5) ทฤษฎีระบบจะมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยนและป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อบอกให้รู้ว่าควรจะแก้ไขที่องค์ประกอบใดของระบบซึ่งก็คือการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis)

บรรจบ บุญจันทร์ (2555) ได้กล่าวถึงระบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับสถานศึกษาว่า ระบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับสถานศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1) วาดภาพความสำเร็จ (Success) หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาจะต้องวาดภาพความสำเร็จของสถานศึกษาในด้านวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย บทบาท และภารกิจที่เป็นภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้

2) กำหนดโครงสร้าง (Structure) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างกลุ่มงานและมาตรฐานที่ต้องดำเนินการที่เป็นโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดีมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อภารกิจหลัก และมีบรรยากาศที่เป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

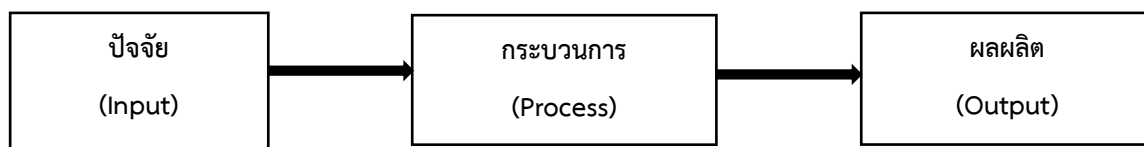
3) บริหารจัดการ (Management) หมายถึง การบริหารจัดการที่มีการบูรณาการบริหารโดยใช้ MSPA เป็นตัวขับเคลื่อน ได้แก่ การระดมทรัพยากร (Mobilization) กลยุทธ์ (Strategy) การมีส่วนร่วม (Participation) และความเป็นอิสระ (Autonomy)

4) ติดตามกำกับ (Monitoring) หมายถึง การบริหารจัดการตรวจสอบภายในและติดตามประเมินผลที่ได้ดำเนินการตามตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขจนบรรลุเป้าหมาย

จากข้อมูลเกี่ยวกับหลักการของระบบที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า หลักการของระบบมีทั้งระบบปิดและระบบเปิด ระบบที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นระบบเปิด เพราะเป็นระบบที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาที่ต้องคำนึงถึงทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับ เพื่อบอกให้รู้ว่าระบบมีการเบี่ยงเบนอย่างไร ควรจะแก้ไขที่องค์ประกอบใดของระบบเพื่องานบรรลุเป้าหมายต่อไป อาจกล่าวได้ว่า องค์การมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการปรับเปลี่ยนระบบและบุคลากรให้สัมพันธ์กัน โดยคำนึงถึงการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่มีรูปแบบของการจัดลำดับของระบบใหญ่ ระบบย่อยที่สัมพันธ์กัน และองค์ประกอบของระบบมีส่วนที่สัมพันธ์กัน โดยคำนึงถึงผลของปัจจัยเข้าและการวิเคราะห์ระบบโดยลักษณะสำคัญขององค์การตามแนวคิดเชิงระบบจะมีการนำปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต มีการป้อนกลับข้อมูลการดำเนินงานเพื่อช่วยให้ระบบปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งองค์การทุกรูปแบบมีการเชื่อมสลายจึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลยภาพระหว่างระบบกับบริบทและมีการบูรณาการงานให้เป็นหนึ่งเดียวกันเมื่อองค์การเติบโตมากขึ้น

องค์ประกอบของระบบ

อุทัย บุญประเสริฐ (2552) ได้กล่าวว่า แนวทางหนึ่งซึ่งระบบในฐานะที่เป็นวิธีการอันประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต นับเป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบในกรณีที่เป็นกิจกรรมของมนุษย์ได้ทุกรูปแบบและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายมากที่สุดเนื่องจากมีความสะดวกในการประยุกต์ใช้และมีประสิทธิภาพสูงในการจัดการ การปรับปรุง การควบคุมการทำงาน ดังนั้นในระบบการทำงาน จะแสดงให้เห็นลักษณะของตัวแบบขั้นต้นได้ รายละเอียดปรากฏดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบขั้นต้นของระบบ

องค์ประกอบของระบบสรุปได้ 5 ประการ คือ

- 1) แหล่งทรัพยากร (Sources) หมายถึง แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับปัจจัยแต่ละปัจจัยที่นำเข้าสู่ระบบ
- 2) ปัจจัย หมายถึง แหล่งของวัตถุดิบหรือปัจจัยที่นำเข้าสู่ระบบซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการปฏิบัติงานและผลผลิตที่ได้รับตามลำดับต่อไป
- 3) กระบวนการและการแปรสภาพ (Process and Transformation) หมายถึง กรรมวิธีในการแปรสภาพวัตถุดิบหรือปัจจัยนำเข้าไปสู่ผลผลิตที่ต้องการ กระบวนการที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยนำเข้าที่เหมาะสม
- 4) ผลผลิต หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ได้ออกมาจากกระบวนการของระบบและเข้าไปสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกซึ่งอาจจะออกมาในรูปข่าวสาร พลังงานหรือข้อมูลสารสนเทศทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม
- 5) ข้อมูลย้อนกลับ หมายถึง สารสนเทศที่ได้มาจากการดำเนินงานของระบบซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเลือกปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตต่อไปในอนาคต

เฉลิมพงศ์ มีสมนัย (2554) กล่าวถึงองค์ประกอบของระบบมี 5 ประการ ได้แก่

- 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การดำเนินงานของระบบโดยรวมซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการปฏิบัติงานและผลผลิตที่ได้รับตามลำดับ ปัจจัยนำเข้าในระบบการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง สภาพแวดล้อม สมุด ดินสอ และอื่น ๆ รวมทั้งสารสนเทศเพื่อการผลิตเทคโนโลยี การบริการที่มีความสัมพันธ์กันระหว่าง ผู้เรียนและครู เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้
- 2) กระบวนการ (Process) หรือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพ (Transformation Process) หมายถึง กรรมวิธีในการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าไปสู่ผลผลิตที่ต้องการ กระบวนการที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยนำเข้าที่เหมาะสม วิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ผลผลิตในระบบการศึกษา ได้แก่ วิธีสอนต่าง ๆ การนำทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันจะต้องคำนึงถึงระบบ

เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อย ๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบวงจรตั้งแต่การบริหารจัดการ การนิเทศ การวัดและการประเมินผล การติดตาม ตรวจสอบ เป็นต้น ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์กับครู และผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงหรือกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

3) ผลผลิต ผลลัพธ์ หรือผลงาน (Output) หมายถึง ผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำปัจจัยมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ สิ่งต่าง ๆ ที่ออกมาจากกระบวนการและเข้าไปสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบข้อมูลสารสนเทศ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมรวมถึงความสำเร็จในลักษณะต่าง ๆ คือ ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในลักษณะต่าง ๆ หรือผู้เรียนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้ตามอัตรา รวมทั้งการบริการขององค์การทางการศึกษาที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ รวมไปถึงการเผยแพร่

4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หมายถึง ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผลผลิตหรือกระบวนการขององค์การและการศึกษาประเมินผลของผลงานเพื่อหาข้อมูลย้อนกลับมาวิเคราะห์ปรับปรุงต่อไปสารสนเทศที่ได้จากการดำเนินงานของระบบ จะมีอิทธิพลต่อการเลือกปัจจัยอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต ข้อมูลสารสนเทศนี้อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและผลผลิตต่อไป

5) สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง สิ่งที่อยู่ล้อมรอบระบบขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย สังคม การเมือง และแรงกดดันจากระบบเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา กระบวนการเปลี่ยนแปลงและผลผลิตในอนาคต เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในบางกรณีจะส่งผลกระทบต่อที่เป็นผลเสีย ส่งผลทำให้องค์กรโดยรวมหรือองค์ประกอบต่าง ๆ เกิดปัญหา จำเป็นต้องแก้ไขด้วยการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบองค์การให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

จากข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบระบบที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาตามแนวคิดของทฤษฎีระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ดังนั้น การนำทฤษฎีระบบมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงหลักการและเทคนิควิธีการของแนวคิด ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เหมาะสม และถูกต้องซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารได้รับทราบผลของการดำเนินการที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงองค์การต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

พิสิฐ เทพไกรวัล (2554) กล่าวว่า การกำกับติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการวัดการปฏิบัติงานของบุคลากรที่สม่ำเสมอและต่อเนื่องเมื่อเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมถึงทราบแนวโน้มของปัญหาและอุปสรรค ช่วยให้สามารถแก้ไขได้ทันเวลาซึ่งหากะบุถึงวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

เอกวินิต พรหมรักษา (2555) ได้นำแนวคิดของ Emerson มาเสนอไว้ภายใต้หัวข้อ ทฤษฎีองค์กรและการจัดการเชิงกลยุทธ์ขั้นสูงไว้ว่า การนำเอาวิธีการจัดการแบบวิทยาศาสตร์มาบริหารงาน คือ การบริหารตามหลักวิทยาศาสตร์จะต้องมีการค้นพบและทดลองเป็นอย่างดีวิธีการนั้นได้ผลจริง เมื่อประเมินผลสามารถบอกได้ว่าอะไรเกิดขึ้น จึงนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมากำหนดเป็นหลักการบริหาร ใช้เพื่อปรับปรุงการจัดการกับประสิทธิภาพของคน โครงสร้าง และเป้าหมาย

ขององค์กร เพื่อผลตอบแทนที่สมเหตุสมผล โดยเน้นการจัดสรรทรัพยากร และขจัดความสูญเปล่า โดยยอมรับการบริการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ และให้ความสำคัญที่โครงสร้างและเป้าหมายขององค์การ (Organization's Structure and it's Goals) แสดงหลักประสิทธิภาพ 12 ประการ ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรและการบริหารจัดการที่มีระบบ ดังนี้

- 1) กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน (Clearly Defined Ideals) การทำความเข้าใจ และกำหนดแนวความคิดในการทำงานให้กระจ่าง
- 2) ใช้หลักเหตุผลทั่วไป พิจารณาจากความเป็นไปได้ของงาน (Common Sense) หมายถึง การใช้หลักสามัญสำนึกในการพิจารณาความเป็นไปได้ของงาน
- 3) ให้คำแนะนำที่ดี ที่ถูกต้องสมบูรณ์ (Competent Counsel) การเป็นผู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำต้องมีความสมบูรณ์และถูกต้อง
- 4) รักษาระเบียบวินัยในการทำงาน (Discipline) ต้องมีระเบียบวินัยและรักษา ระเบียบวินัยในการทำงาน
- 5) ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม (Fair Deal) ต้องปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใสยุติธรรม ตรวจสอบได้
- 6) มีข้อมูลพร้อมทำงานที่เชื่อถือได้ (Reliable Information) ต้องได้รับข้อมูลที่ เชื่อถือได้และมีความพร้อมในการทำงาน
- 7) มีการรายงานผลการดำเนินงานทุกระยะ (Dispatching) ต้องรายงานผล การดำเนินงานทุกระยะและแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ ผลการปฏิบัติงาน
- 8) มีมาตรฐานงานเสร็จตามเวลา (Standard and Schedule) ต้องมีมาตรฐาน ในการทำงานเพื่องานที่ได้นั้นเสร็จตรงตามเวลา
- 9) ผลงานได้มาตรฐาน (Standardized Condition) ต้องมีผลงานที่ได้มาตรฐาน
- 10) ดำเนินงานถือเป็นมาตรฐานได้ (Standardized Operation) มีวิธีการ ที่ใช้ดำเนินงานที่สามารถยึดเป็นมาตรฐานได้
- 11) มาตรฐานที่กำหนดสามารถปฏิบัติได้ (Standardized Directing) การกำหนด มาตรฐานที่สามารถเป็นเครื่องมือในการฝึกสอนงานได้

สมพร ทัทมงคล (2555) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัย พบว่า

- 1) ครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณลักษณะของความเป็นครูอยู่ในระดับปานกลางข้อที่มีประสิทธิภาพต่ำที่สุด ได้แก่ มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนเหมาะสมกับความเป็นครูด้านคุณภาพของงาน อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีประสิทธิภาพต่ำที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอนเนื้อหาที่ถูกต้องสมบูรณ์เหมาะสมกับผู้เรียน
- 2) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ด้านคุณลักษณะของความเป็นครู ได้แก่ ควรส่งเสริมครูให้มีคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติตนเหมาะสมกับความเป็นครู โดยให้การยกย่อง

และชมเชยครูที่มีประพฤติดีควรส่งเสริมให้ครูให้ได้รับรางวัลยกย่องสุดดีจากหน่วยงานทางราชการ/องค์กร/สมาคมวิชาชีพมากขึ้น

ศิริวิชญ์ เวชกิจ (2556) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพ (Efficiency) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้การปฏิบัติงานจะเกิดประสิทธิภาพได้นั้น คือ การดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมาย และเกิดประโยชน์สูงสุดโดยมีกฎระเบียบเป็นกรอบกำหนดแนวทางในการปฏิบัติโดยมีส่วนประกอบที่เอื้ออำนวยให้งานบรรลุและเกิดประสิทธิภาพได้มากขึ้น หากงานนั้นเป็นที่สนใจต่อผู้ปฏิบัติ และความสำเร็จของงานเป็นผลให้ผู้ปฏิบัติได้รับการยอมรับเป็นที่ไว้วางใจมากขึ้นได้รับการยกย่อง จะเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมกระตุ้น ส่งผลให้การปฏิบัติงานในโอกาสต่อไปมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพมีความสำคัญต่อองค์กรหรือหน่วยงานมาก เพราะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กรในการที่จะตัดสินใจว่าองค์กรจะอยู่รอดต่อไปหรือไม่ หากการดำเนินงานขององค์กรไม่มีประสิทธิภาพก็ยากที่องค์กรจะตั้งอยู่ได้ ดังนั้นประสิทธิภาพจึงเป็นการทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจและร่วมมือกันปฏิบัติงานให้ได้ผลผลิตที่ต้องการ ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายภายในเงื่อนขันธ์ที่มีการใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งในการบรรลุถึงประสิทธิภาพที่ได้เกิดจากการพัฒนางานนั้นจึงเป็นที่พึงปรารถนาของทุกองค์กร

แนวคิดการบริหารเชิงคุณภาพ PDCA

โครงสร้างการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามวงจร PDCA ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

ยุทธนา เกื้อกุล (2560) ได้กล่าวถึงโครงสร้างการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามวงจร PDCA ว่ามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการวางแผน (Planning)

เป็นการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานวิธีการและขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย การวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วทั้งองค์กรการวางแผนในบางด้าน อาจจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานหรือเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วยข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานนี้จะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้ระบุไว้ในแผน การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารรับรู้สภาพปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยอาศัยประสบการณ์ ทักษะ และความรู้ที่แต่ละคนสั่งสมมาอย่างลงตัว การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การคิดและการวางแผนอย่างรอบคอบสามารถเชื่อมระหว่างปัญหาปัจจุบันและผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสถาบันการศึกษา การวางแผนจึงเป็นกิจกรรมที่ต้องให้ความสำคัญ กระบวนการวางแผนจะต้องรวมถึงการพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มีอยู่ อาทิ ทรัพยากรมนุษย์ บุคลากร และงบประมาณ โดยจะต้องมั่นใจว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ร่วมกันอย่างลงตัว ดังนั้นการบริหารจัดการในสถานศึกษาต้องมีการวางแผนให้เป็นระบบครอบคลุม เพื่อให้การบริหารงานด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผลตามแผนที่วางไว้ทุกประการ

ขั้นตอนการปฏิบัติ (Doing)

เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใด ๆ จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของสภาพงานที่จะลงมือปฏิบัติให้ถ่องแท้ก่อน ในกรณีที่เป็นการปฏิบัติงานประจำที่เคยปฏิบัติหรือเป็นงานเล็กอาจใช้วิธีการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แต่ถ้าเป็นงานใหม่หรืองานใหญ่ที่ต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก อาจต้องจัดให้มีการฝึกอบรมก่อนที่จะปฏิบัติจริง การปฏิบัติจะต้องดำเนินการไปตามแผน วิธีการ และขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้ด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงาน ในขั้นตอนต่อไปการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จและมีความชัดเจนต้องอาศัยผู้บริหารในการแบ่งภาระงาน สู่ระบบย่อยและแบ่งความรับผิดชอบให้กับผู้ปฏิบัติ โดยมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ตามความเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การจัดการแบ่งภาระงาน จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองและมีการปรับปรุงสู่การปฏิบัติงานที่ดีขึ้นตามลำดับ โครงสร้างการปฏิบัติงานในองค์กรต้องมีความชัดเจน และมีการแบ่งงานตามความถนัดของแต่ละคน ผู้ปฏิบัติงานต้องทราบหน้าที่และกรอบงานของตน และพยายามปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยมิให้ขาดตกบกพร่อง และหากสามารถช่วยเหลืองานอื่นในองค์กรได้ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพื่อป้องกันมิให้ความผิดพลาดเกิดขึ้นในองค์กร ผู้ปฏิบัติงานทุกคนจึงต้องมีความเฉลียวฉลาดและมองเป้าหมายขององค์กรว่าจะมีแนวโน้มไปทางไหน และนอกจากภาระงานของตนแล้ว ผู้ปฏิบัติงานสามารถช่วยเหลือการงานอย่างอื่นได้ตามความเหมาะสม โดยมีให้งานในหน้าที่หลักที่รับผิดชอบเกิดความบกพร่อง ดังนั้นทุกครั้งที่มีการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานต้องมีการตั้งเจตนาที่ดีในการปฏิบัติต่าง ๆ การบริหารจัดการแบบค่อยเป็นค่อยไปจึงมีความจำเป็น และผู้บริหารต้องทราบถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพยายามให้พวกเขาได้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและยึดมั่นกับองค์กร การที่องค์กรมีผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความสามารถนับเป็นจุดดี และจุดได้เปรียบขององค์กร

ขั้นตอนการตรวจสอบ (Checking)

เป็นขั้นตอนการประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผนหรือไม่ มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานหรือไม่ ในขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญเนื่องจากในการดำเนินงานใด ๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงาน การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงานเพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงานต่อไป ในการตรวจสอบและการประเมินการปฏิบัติงานจะต้องตรวจสอบด้วยการปฏิบัตินั้นเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของงาน การตรวจสอบเป็นการประเมินและติดตามการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในองค์กร อย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่การวางแผนและเข้าสู่การปฏิบัติงานในองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงและแก้ไขกระบวนการทำงานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ เป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และความรับผิดชอบของแต่ละส่วน ผู้นำองค์กรจะต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดหน้าที่และบทบาทของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน และต้องมั่นใจว่ามีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว จึงทำให้พวกเขามีความรับผิดชอบและพร้อมที่จะได้รับ

การตรวจสอบผ่านกระบวนการประเมิน โดยผู้นำต้องตรวจสอบว่าพวกเขาได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด และหากปฏิบัติหน้าที่อย่างดีตามที่ได้รับมอบหมายและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรก็ถือว่าประสบผลสำเร็จ และสามารถขับเคลื่อนองค์กรไปได้ แต่หากบกพร่องในการปฏิบัติงานก็ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

ขั้นตอนการปรับปรุง (Action)

เป็นขั้นตอนการของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้าหรือการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานที่ต่างจากเดิม เมื่อมีการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพเพิ่มขึ้นได้ด้วย การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น นับเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นเพื่อสร้างความก้าวหน้าขององค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในองค์กรจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานได้บังคับบัญชาพร้อมกันปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่พบว่าการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง มิฉะนั้นจะทำให้กระบวนการประเมินและตรวจสอบไร้ผล การปรับปรุงงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานเป็นสิ่งจำเป็น กระบวนการประเมินและตรวจสอบจะเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงระดับมาตรฐาน ว่าต่ำเกินไปหรือสูงเกินไป การปรับปรุงแก้ไขจึงต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการทำงานย่อมมีข้อผิดพลาดแต่ไม่ควรผิดพลาดหลายครั้ง เพราะผู้ปฏิบัติงานต้องเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและต้องปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ และสิ้นสุดลงด้วยการมอบหมายการงานต่าง ๆ

จากข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารเชิงคุณภาพ PDCA สามารถสรุปได้ว่า การบริหารเชิงคุณภาพ PDAC เป็นกระบวนการบริหารงานในองค์กรส่วนใหญ่ในการทำงานในแต่ละองค์กรซึ่งจะมีวงจร PDCA แทรกอยู่หลายวง วงใหญ่สุด คือ วงที่มีวิสัยทัศน์ และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรเป็นแผนงาน (P) แผนงานวงใหญ่ วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปรากฏเป็นจริงได้จะต้องปฏิบัติ (D) องค์กรจะต้องทำการติดตามตรวจสอบ (C) และแก้ไขปรับปรุงจุดที่เป็นปัญหาหรืออาจต้องปรับแผนใหม่ในแต่ละปี (A) เพื่อให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวนั้นปรากฏเป็นจริงและทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์รวมขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

ทรัพยากรการบริหาร

ปัจจัยที่สำคัญในการบริหารหรือทรัพยากรการบริหาร มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

จันทิมา อชชะสวัสดิ์ (2558) ได้กล่าวถึง ทรัพยากรการบริหารการศึกษา ว่า ทรัพยากรการบริหารการศึกษา หมายถึง ปัจจัยทุกสิ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรหลัก ได้แก่ เงินทุน หรืองบประมาณ บุคคล วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยี ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง และแหล่งเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่ สถานศึกษากำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

วิจารณ์ พานิช (2554) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างความรู้ด้านเทคโนโลยี ด้านข้อมูล และด้านคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้ การสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางองค์กร รวมทั้งต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งสำหรับช่วยเหลือแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร

หวน พินรุพันธ์ (2560) ได้กล่าวว่า สถานที่ที่เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้การเรียนการสอน เกิดประโยชน์สูงสุด การวางแผนพัฒนาอาคารและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการบริหารวัสดุ และอุปกรณ์ เป็นวิธีการหรือการนำวัสดุอุปกรณ์มาใช้ในการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ วางแผนงาน และการประเมินผล เพื่อให้สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามแผนการหรือวิธีการทำงาน อย่างเป็นระบบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

เสาวนีย์ บุพบุญ (2558) ได้กล่าวว่า คนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กร เพราะคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการบริหารอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการจัดการ แต่องค์กรหรือหน่วยงานใดจะสามารถอยู่ปฏิบัติงานให้นานที่สุดนั้น องค์กรหรือหน่วยงาน จำเป็นต้องมีการบริหารงานบุคคลที่ดีพอ ดังนั้นความสำคัญของ “คน” เป็นการพัฒนาที่ท้าทายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคต คือ “การพัฒนาคน” ซึ่งหมายถึง การพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของคนไทยให้สามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติในที่สุด มีการปรับแนวความคิด การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งเน้นหลักของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียว เป็นการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง

ปรีชา พงษ์เพ็ง (2560) ได้กล่าวว่า งบประมาณ คือ เอกสารทางบัญชีซึ่งเป็นเครื่องมือที่หน่วยงานที่ใหญ่กว่าใช้ควบคุมหน่วยงานที่เล็กกว่าในเรื่องการใช้จ่ายให้เป็นไปตามงบประมาณ งบประมาณ คือ แผนเบ็ดเสร็จ ซึ่งแสดงออกในรูปตัวเงินแสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมด ในระยะเวลาหนึ่ง งบประมาณ คือ แผนการเงินของรัฐบาลที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงรายรับและรายจ่ายของโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลกำหนดว่าจะกระทำ ในระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดจำนวนเงิน ค่าใช้จ่ายของแต่ละโครงการว่าจะต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนเท่าใดและหาเงินจากทางใด เพื่อนำมาใช้จ่ายในโครงการนั้น งบประมาณคือ กระบวนการที่ต่อเนื่อง 3 ขั้นตอน คือ การจัดทำ การอนุมัติและการบริหารงบประมาณ

จากข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการบริหารที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ทรัพยากรการบริหารจัดการ ได้แก่ การบริหารคน (Man) เป็นบุคลากรขององค์กรนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงบประมาณ (Money) ให้เป็นอย่างถูกต้องตามระเบียบ เกิดประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า การบริหารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก (Material) เกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เกิดความปลอดภัยเป็นปัจจุบัน และการบริหารจัดการ (Management) เป็นการนำความรู้ ทักษะเทคนิคมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งผู้วิจัยได้นำทรัพยากรการบริหารมาเป็นองค์ประกอบของรูปแบบเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1) คน (Human) 2) งบประมาณ (Money) 3) วัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก (Material) และ 4) การจัดการ (Management)

5. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

การให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของการจัดการศึกษาพิเศษ เป็นแนวคิดการใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับให้นำมาเป็นแนวคิดประยุกต์เข้าด้วยกันโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเองสำหรับเด็กพิการ โดยมีหลักการสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้ปกครอง ในการวิเคราะห์ตัดสินใจในแนวทางปฏิบัติมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้ความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการ

หลักการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

หลักการในการจัดบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่คนพิการที่มีประสิทธิภาพ คือความร่วมมือและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน และผู้ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพต่างๆ เช่น แพทย์ นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิทยา นักแก้ไขการพูด นักโสตสัมผัสวิทยาและครูการศึกษาพิเศษ เป็นต้น การให้บริการสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องหรือเด็กพิการ มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2556) ได้กำหนดการให้บริการตามสิทธิให้แก่คนพิการทุกประเภทไว้ทั้งหมด 4 สิทธิ คือ 1) ด้านการแพทย์ ตรวจรักษาฟรี และฟื้นฟูสมรรถภาพ เช่น กายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัดฟรี 2) ด้านการศึกษา เรียนฟรี ตลอดชีวิต ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก คุ้มครองการศึกษา 2,000 บาท ต่อคนต่อปี มีสิทธิขอรับทุนการศึกษา (ทุนมูลนิธิคุณพุ่ม 5,000 บาทต่อปี) และมีสิทธิกู้ยืมเงินกองทุน ฯ 3) ด้านอาชีพ มีบริการฝึกอาชีพ สามารถกู้ยืมเงินประกอบอาชีพและสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐต้องรับคนพิการเข้าทำงาน และ 4) ด้านสังคม ได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ เดือนละ 500 บาท สามารถกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก เข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

ณัชพร ศุภสมุทร์ (2554) ได้กล่าวถึงหลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้ว่า การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นต้องมีวิธีสอนที่แตกต่างไปจากการสอนปกติ เพื่อสนองความต้องการพิเศษของเด็ก ซึ่งมีหลักการสอน ดังนี้

- 1) ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมในการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- 2) สอนตามความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน โดยจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะของเด็กคนนั้น
- 3) สอนตามระดับสติปัญญา เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเด็กทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน
- 4) ยอมรับความสามารถและพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็ก อย่าตามใจหรือคอยให้ความช่วยเหลือมากเกินไป หรือลงโทษทั้งทางกายและวาจามากเกินไป
- 5) พยายามฝึกให้เด็กช่วยตนเองให้มากที่สุดจะเป็นการช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น ทำให้เด็กรู้สึกภูมิใจในคุณค่าของตนเอง แบ่งเบาภาระจากผู้เลี้ยงดู
- 6) สอนตามการวิเคราะห์งาน โดยการแบ่งงานเป็นขั้นตอนย่อย ๆ หลายขั้น โดยใช้วิธีการเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่让孩子สับสนให้เด็กประสบความสำเร็จในงาน ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองแก่เด็ก

7) ใช้หลักการสอนแบบ 3 R's ได้แก่ Repetition คือ การสอนซ้ำและใช้เวลาสอนมากกว่าเด็กปกติโดยใช้วิธีสอนหลายๆ วิธีในเนื้อหาเดิม Relaxation คือ การสอนที่ไม่ตึงเครียด ไม่สอนเนื้อหาวิชาเดียวกันเกิน 15 นาที ควรเปลี่ยนกิจกรรมจากการสอนวิชาการเป็นการเล่นเกม ร้องเพลง ดนตรี เล่นิทาน หรือให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง และ Routine คือ สอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน โดยมีกิจกรรมที่ทำเป็นประจำสม่ำเสมอในแต่ละวัน

8) สอนโดยการแบ่งหมู่ตามตารางสอนสามารถทำได้ดีในกรณีที่เด็กมีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน

9) เมื่อเด็กฝึกทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลายด้าน

10) ต้องช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กทุกคนจะเรียนได้ดีถ้าเขามีความรู้สึกประสบความสำเร็จ

11) สอนทีละขั้นจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัว หรือจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้สับสนงานบางอย่างที่เด็กปกติในวันเดียวกันเห็นว่าง่ายแต่เด็กเหล่านี้อาจสับสนไม่เข้าใจ

12) สอนโดยลงมือปฏิบัติจริง

13) สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจยากครูต้องพยายามอธิบายโดยใช้คำง่าย ๆ และยกตัวอย่างประกอบ

14) ต้องพยายามจัดการสอนให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อฝึกให้เด็กคิด

15) สอนโดยใช้ของจริงหรืออุปกรณ์ประกอบทุกครั้ง ต้องให้เวลาเด็กมากพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมอย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่ง

16) การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องอาศัยแรงจูงใจและการเสริมแรง

17) มีการประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับเปลี่ยนวิธีการสอนใหม่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

18) ครูต้องเชื่อว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถและมีศักยภาพในตนเอง สามารถพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีประสิทธิภาพได้ทุกคน

19) การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นอกจากการสอนด้านวิชาการแล้ว ต้องคำนึงถึงการส่งเสริมพฤติกรรมปรับตัวหรือปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ภาษา และพัฒนาบุคลิกภาพไปพร้อม ๆ กันด้วย เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

20) การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องสอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ช่วยให้เด็กลดการพึ่งพาบุคคลอื่นลง และส่งผลต่อแสวงหาการจ้างงานในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) ได้กล่าวว่า การที่เด็กได้รับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มนั้น ย่อมมีความสำคัญต่อตัวเด็กโดยตรงที่สุด เพราะเด็กจะได้รับบริการที่ครอบคลุมไม่ว่าจะเป็นการดูแลสุขภาพอนามัย การบริการทางจิตวิทยา และบริการทางการศึกษาแก่เด็ก เพื่อพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะด้านร่างกาย

ทักษะด้านความคิด ทักษะด้านการช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางอารมณ์ ทักษะทางสังคม ทักษะทางวิชาการ และทักษะพื้นฐานอาชีพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ที่อายุ 0 - 7 ปี

องค์การอนามัยโลก (2556) ได้ตระหนักถึงสิทธิประโยชน์และโอกาสของผู้พิการที่จะสามารถเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วที่สุดหลังจากจบกระบวนการรักษา เพื่อผลที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการโดยรวม

กัณณารัตน์ คอวนิช (2558) ได้กล่าวถึง การให้บริการทางทันตกรรมของเด็กพิการว่าการออกแบบคลินิกทันตกรรมที่ดีจะช่วยอำนวยความสะดวกทางกายภาพให้เด็กพิการเข้าถึงการรักษาทางทันตกรรมได้อย่างเท่าเทียมกับเด็กทั่วไป ในการออกแบบคลินิกทันตกรรมสำหรับกลุ่มเด็กพิการนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องร่วมกับหลักการทั่วไปในการออกแบบคลินิกทันตกรรม นอกจากนี้ควรคำนึงถึงเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายเด็กพิการและเพิ่มความสะดวกในระหว่างการรักษา

กระทรวงสาธารณสุขกรมควบคุมโรค (2563) ที่กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในสถานศึกษาให้ปลอดภัยจากโรค จึงมีแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปกครอง โดยที่ผู้บริหารครู และเจ้าหน้าที่จากสถานศึกษาสามารถแนะนำบอกต่อให้กับผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก เพื่อนำไปปฏิบัติต่อได้ ผู้ปกครองสามารถทำได้เพื่อป้องกันลูกหลานจากโรคโควิด-19 สอนให้รู้จักวิธีปฏิบัติตนเพื่อสุขลักษณะที่ดี และดูแลตัวเองในทุกขณะวิธีปฏิบัติเหล่านี้ ได้แก่ การล้างมือบ่อย ๆ สวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่าง การไอหรือจามลงบนข้อพับแขนหรือกระดาษทิชชู แล้วทิ้งกระดาษที่ใช้แล้วลงในถังขยะที่มีฝาปิด และไม่สัมผัสผืนผ้า ปาก หรือจมูก หากยังไม่ล้างมือให้สะอาด และการใช้ภาชนะในการรับประทานอาหารที่แยกรายบุคคล เป็นต้น

แฉล้ม แยมเอี่ยม และคณะ (2563) ได้กล่าวว่า ให้บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการทางการเห็น ทักษะที่สำคัญลำดับแรกคือการทำควมคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม และการเคลื่อนไหว (Orientation and Mobility: O&M) ซึ่งเป็นการสอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อให้ผู้พิการทางการเห็นสามารถเดินทางได้อย่างปลอดภัย สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูทางด้านจิตใจซึ่งเป็นหนึ่งในบริการสำคัญที่ช่วยให้คนพิการและผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าใจ ยอมรับ ปรับเปลี่ยนแนวคิดจนสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

วณัฐพงศ์ เบญจพงศ์ (2555) ได้กล่าวว่า การให้บริการนันทนาการบำบัดหรือการให้บริการในระดับการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นส่วนสำคัญการให้บริการในสุดท้ายที่มุ่งเน้นให้ผู้พิการได้แสดงออกถึงความสามารถในการใช้เวลาว่างของตนเอง โดยหน่วยงาน ชุมชน หรือโรงเรียนที่รับผิดชอบให้บริการในระดับนี้จะต้องเปิดโอกาสในการเลือกการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้พิการอย่างเป็นอิสระ ส่งผลให้เกิดความสนุกสนานและการแสดงออกถึงความสามารถของตนเอง เช่นเดียวกับการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการสำหรับบุคคลทั่วไป การให้บริการนันทนาการบำบัดถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่บริการช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาทางด้านร่างกาย โดยมุ่งเน้นให้บุคคลมีสุขภาวะที่สมบูรณ์และเติมเต็มข้อบกพร่องของแต่ละบุคคลตามศักยภาพของตนเองและเกิดความสุขในการใช้เวลาว่าง ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคมให้ดีขึ้นตามกระบวนการจัดกิจกรรมทางนันทนาการบำบัดโดยมีนักนันทนาการบำบัดเป็นผู้ให้บริการและปฏิบัติงานทางนันทนาการบำบัด

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การให้บริการสำหรับเด็กพิการ ต้องคำนึงถึงระดับความสามารถ ความต้องการของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ ครูต้องใช้วิธีสอนที่เน้นย้ำ ในเนื้อหาจากง่ายไปหายาก สอนซ้ำ ๆ หลากหลายวิธี เพื่อให้เด็กได้ใช้ความคิด เน้นการปฏิบัติ มีการยกตัวอย่างชัดเจน เสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบอย่างเหมาะสม มีการประเมินความก้าวหน้า ของเด็กอย่างสม่ำเสมอ ยอมรับและส่งเสริมความสามารถให้เด็กได้เรียนด้วยตนเอง โดยครูจะต้อง สร้างสิ่งเร้าให้เด็กเกิดความรู้สึกรักเรียน และสนุกกับการเรียน นอกจากนี้ครูยังต้องส่งเสริมทักษะ ทางด้านสังคมการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพเพื่อให้เด็กพิการสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ อย่างปกติสุข

รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

ศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (2562) ได้กล่าวถึงการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มว่า เป็นการจัดโปรแกรมที่เป็นระบบในการให้บริการด้านต่าง ๆ โดยเร็วที่สุด แก่เด็กที่มีความเสี่ยงทุกระดับทันที ตั้งแต่แรกเกิดหรือทันทีที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความพิการ โดยมุ่งเน้นการให้การศึกษากับพ่อแม่และครอบครัว เพื่อพัฒนาเด็กให้ได้รับบริการจากนักวิชาชีพ ที่หลากหลายทั้งด้านการศึกษาด้านสุขภาพอนามัย การบำบัดรักษา ตลอดจนป้องกัน ความพิการ ที่จะเกิดขึ้นเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการไปตามขั้นตอนเช่นเดียวกับเด็กทั่วไปหรือใกล้เคียงเด็กทั่วไปมากที่สุด

อรอินท์ พัทธกะโคชญากุล (2562) ได้กล่าวถึงการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หมายถึง กระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ เพื่อจำกัดความพิการไม่ให้ขยายขอบเขตวงกว้างออกไปมากขึ้น โดยการให้บริการควรให้บริการตั้งแต่พบความผิดปกติเมื่อเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น จึงนำไปสู่ การเปลี่ยนผ่านในทักษะที่สูงขึ้นต่อไป

Bonnie Keilty (2016) ได้กล่าวถึงการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม คือ โปรแกรมการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มในช่วงต้น (Early Intervention: EI) ได้รับการออกแบบมาสำหรับครอบครัวที่มีทารกที่มีพัฒนาการแตกต่างจากที่คาดไว้สำหรับอายุ ของพวกเขา นอกจากนี้ยังเหมาะสำหรับครอบครัวที่ทารกหรือเด็กวัยหัดเดินมีลักษณะบางอย่าง ที่ทำให้พวกเขามีความเสี่ยงต่อความแตกต่างของพัฒนาการในอนาคต เป้าหมายของ EI คือ การช่วยให้ ครอบครัวกำหนดเส้นทางเชิงบวกสำหรับพัฒนาการของเด็กทุกครอบครัว ช่วยให้ลูกเรียนรู้ นี่เป็นความจริงไม่ว่าเด็กจะมีพัฒนาการตามปกติหรือไม่ ครอบครัวคาดหวังที่จะทำเช่นนี้ ในฐานะส่วนหนึ่งของการเป็นพ่อแม่ พวกเขาคิดว่าพวกเขาจะช่วยให้ลูกเรียนรู้งานประจำวัน เช่น การแต่งตัวและรับประทานอาหารอย่างไร ตลอดจนเรียนรู้ด้านวิชาการ เช่น สีและตัวเลข เป็นต้น

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มเป็นการจัดโปรแกรมที่เป็นระบบในการให้บริการด้านต่าง ๆ โดยเร็วที่สุดแก่เด็กที่มีความเสี่ยงทุกระดับทันที ตั้งแต่แรกเกิดหรือทันทีที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความพิการ โดยมุ่งเน้น การให้การศึกษากับพ่อแม่และครอบครัว ช่วยให้ครอบครัวกำหนดเส้นทางเชิงบวกสำหรับพัฒนาการ ของเด็กได้ ช่วยให้ลูกได้เรียนรู้งานประจำวัน เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหาร ตลอดจนเรียนรู้ ด้านวิชาการ เช่น สีและตัวเลข เป็นต้น ตลอดจนการส่งต่อเด็กพิการเข้ารับบริการช่วยเหลือ

ระยะแรกเริ่มโดยศูนย์การศึกษาพิเศษ เพื่อให้เด็กได้รับบริการจากนักวิชาชีพที่หลากหลาย ทั้งด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย การบำบัดรักษา

ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

นักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มไว้ ดังนี้

พันดร ธนะกุลบริรักษ์ (2552) ได้กล่าวว่า หลักการให้บริการ คือ

1) หลักความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ กล่าวคือ ประโยชน์และบริการที่องค์การจัดการให้ นั้น จะต้องตอบสนองความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่หรือทั้งหมด ไม่ใช่เป็นการจัดให้แก่บุคคลเฉพาะกลุ่ม มิฉะนั้นแล้วนอกจากไม่เกิดประโยชน์สูงสุดในการเอื้ออำนวยประโยชน์บริหารแล้ว ยังไม่คุ้มค่ากับการดำเนินการนั้น ๆ

2) หลักความสม่ำเสมอ กล่าวคือ การให้บริการนั้น ๆ ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอมิใช่ทำ ๆ หยุด ๆ ตามความพอใจของผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงาน

3) หลักความเสมอภาค บริการที่จัดนั้นจะต้องให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการทุกคนอย่างสม่ำเสมอ และเท่าเทียมกันไม่มีการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งในลักษณะแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ อย่างชัดเจน

4) หลักความประหยัดค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการบริการจะต้องไม่มากจนเกินกว่าผลที่จะได้รับ

5) หลักความสะดวก การบริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะปฏิบัติได้ง่าย สะดวกสบาย สั้นเปลืองทรัพยากรไม่มากนัก ทั้งยังไม่เป็นการสร้างภาระยุ่งยากให้แก่ผู้ให้บริการ หรือผู้ใช้บริการมากจนเกินไป

ภารดี อนันต์นาวิ (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการระยะแรกเริ่ม มี 2 ประเภท คือ ความแตกต่างที่ตัวบุคคล เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ปัญญา กรรมพันธุ์ ภาษา และความแตกต่างของสภาพแวดล้อม เช่น วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัว สังคม สถานะทางบ้าน และการตัดสินใจ เป็น 2 แบบ คือ การตัดสินใจขององค์กรและการตัดสินใจส่วนบุคคล ดังนี้

1) การตัดสินใจขององค์กร (Organization Decision) เป็นการตัดสินใจที่สามารถกระจายอำนาจของการบริการ การตัดสินใจนั้นจะต้องผ่านไปยังบุคคลหลายคนแต่ในท้ายที่สุดก็จะต้องมีผู้บริหารสูงสุดขององค์กรเป็นผู้ตัดสินใจเพียงคนเดียว

2) การตัดสินใจส่วนบุคคล (Personal Decision) เป็นการตัดสินใจด้วยบุคคลเดียวโดยไม่กระจายอำนาจการบริการไปให้แก่ผู้อื่น

วรรณิ ลิ้มอักษร (2554) ได้กล่าวว่า ปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มระหว่างบุคคล มีอยู่ 2 ประการ คือ กรรมพันธุ์หรือพันธุกรรม (Heredity) สิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ต่างมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน และจะขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งไปไม่ได้ แม้นักจิตวิทยาจะไม่สามารถระบุเป็นตัวเลขได้ชัดเจนว่ากรรมพันธุ์และเชาวน์ปัญญาได้รับอิทธิพลมาจากกรรมพันธุ์เป็นหลักส่วนลักษณะทางด้านอารมณ์และสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลหลักของสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) กรรมพันธุ์หรือพันธุกรรม (Heredity) มีคำพังเพยที่เกี่ยวข้องกับกรรมพันธุ์ให้ได้ยินอยู่เสมอ เช่น ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น เชื่อไม่ทิ้งแถว แนวไม่ทิ้งเหล่า ดูช่างให้ดูหางดูนางให้ดูแม่ เป็นต้น แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่า บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ให้กับลูกหลานของตนอย่างต่อเนื่อง ไม่มีที่สิ้นสุด กรรมพันธุ์หรือพันธุกรรม (Heredity) หมายถึง คุณลักษณะทางด้านร่างกายที่มีอยู่ในเชื้อสายของบรรพบุรุษแล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน โดยผ่านทางยีน (Genes) ที่อยู่บนโครโมโซม (Chromosome) ด้วยวิธีการสืบพันธุ์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เซลล์สืบพันธุ์ของบิดาผสมกับเซลล์สืบพันธุ์ของมารดาเกิดเป็นชีวิตใหม่เจริญเติบโตอยู่ในครรภ์ของมารดาแล้วคลอดออกมาเป็นทารก เจริญเติบโตและมีพัฒนาการไปสู่วัยต่าง ๆ ตามลำดับ ยีน (Genes) เป็นหน่วยของกรรมพันธุ์ที่เล็กที่สุด โดยยีนนั้นมีทั้งยีนเด่น (Dominant Genes) และยีนด้อย (Recessive Genes) ที่นำลักษณะเด่นหรือลักษณะด้อยจากฝ่ายบิดาและมารดาไปสู่ลูกหลาน ยีนเด่นจะปรากฏให้เห็นชัดเจนที่ลูกหลาน ส่วนยีนด้อยที่บุคคลได้รับมาจะไม่ปรากฏให้เห็นแต่จะซ่อนเร้นเป็นลักษณะแฝง แล้วจะถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน รุ่นต่อไปได้ เช่นเดียวกับยีนเด่น นอกจากนั้นลูก ๆ ที่เกิดมาจากบิดามารดาคนเดียวกัน ก็เชื่อว่าได้รับการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์มาเหมือนกันหมด ที่เป็นเช่นนี้เพราะเซลล์สืบพันธุ์ของบิดา และมารดาแต่ละตัวไม่ได้ยีนที่มีลักษณะเหมือนกันนั่นเอง บทบาทหลักของกรรมพันธุ์หรือพันธุกรรม คือ การถ่ายทอดคุณลักษณะต่าง ๆ ของบรรพบุรุษไปสู่ลูกหลาน ลักษณะที่ถ่ายทอด ได้แก่ โครงสร้างของร่างกาย เป็นตัวกำหนด ความสูง ความเตี้ย อ้วน ผอม ลักษณะของใบหน้า ได้แก่ ใบหน้ากลม เหลี่ยม หรือรูปไข่ ลักษณะของจมูก เช่น จมูกโด่ง จมูกแบน จมูกใหญ่ จมูกเล็ก ลักษณะริมฝีปาก เช่น ริมฝีปากหนา หรือริมฝีปากบาง ลักษณะของตา เช่น ตาชั้นเดียว ตาสองชั้น ตากลมโต หรือตาเล็กยาว ลักษณะของเส้นผม เช่น ผมหยิก ผมเหยียดตรง เส้นผมใหญ่หรือเล็ก สีผิว สีผม สีขนตา กรูปร่างเลือด เพศ ลักษณะประจำเพศ เช่น หนองเครา ขน ความทุ้มแหลมของเสียง และส่วนเว้า ส่วนโค้ง เขาวัว ปัญญา โรคบางชนิด และความบกพร่องทางร่างกายบางอย่าง เช่น สายตาสั้น ตาบอดสี ตีระชะล่าน โรคเลือดไหลไม่หยุด โรคท้าวแสนปม โรคกล้ามเนื้อเหนียว และความบกพร่องทางปัญญา โดยลักษณะที่ได้รับการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์นี้บางลักษณะอาจใช้สิ่งแวดล้อมมาช่วยในการพัฒนาหรือปรุงแต่งได้บ้าง แต่บางลักษณะจะคงที่ติดตัวบุคคลตลอดไป

2) สิ่งแวดล้อม (Environment) นอกจากกรรมพันธุ์เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดผลต่อการบริการระยะแรกเริ่ม สิ่งแวดล้อมก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทำให้เกิดได้เช่นกัน สิ่งแวดล้อม (Environment) เป็นสภาพภายนอกที่สามารถแยกออกจากตัวบุคคลได้ สิ่งแวดล้อมคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลหลังการปฏิสนธิเสร็จสิ้นลงอาจเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมเป็นบุคคล วัตถุ สิ่งของ สถานการณ์ หรือวัฒนธรรมก็ได้ สำหรับมนุษย์ซึ่งมีช่วงชีวิตที่ยาวนานหลายสิบปีหรืออาจถึงร้อยปี เริ่มต้นจากชีวิตภายในครรภ์ของมารดา จนคลอดออกมาเป็นทารกเจริญเติบโตไปสู่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา มนุษย์มีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ 3 ระยะ ดังนี้

2.1) สิ่งแวดล้อมก่อนคลอด ได้แก่ อายุของมารดาขณะตั้งครรภ์ ยาที่มารดาได้รับ อาหารที่มารดารับประทาน รังสี และสารพิษที่มารดาได้รับ สุขภาพกายและสุขภาพจิตของมารดา สภาพภายในมดลูกของมารดาตลอดจนจำนวนทารกในครรภ์ของมารดา

2.2) สิ่งแวดล้อมขณะคลอด ได้แก่ การขาดออกซิเจนขณะคลอด การได้รับบาดเจ็บหรือได้รับความบอบช้ำจากการใช้เครื่องมือช่วยคลอด

2.3) สิ่งแวดล้อมหลังคลอด ได้แก่ อาหารที่รับประทาน วิธีการเลี้ยงดูของบิดามารดา ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว เจตคติของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ขนาดของครอบครัว ที่ตั้งของบ้านเรือน สถาบันการศึกษา และสาขาที่เรียน กลุ่มเพื่อนงานอาชีพ ศาสนา บุคคลที่นับถือ ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคม ดินฟ้าอากาศ และสภาพแวดล้อมทางด้านภูมิศาสตร์ ซึ่งสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมหรือปรุ้งแต่งสิ่งทีบุคคลได้รับมาจากการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ และส่งผลให้บุคคลมีลักษณะเฉพาะตนที่ไม่เหมือนใคร

Eggen and Kauchak (2010) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ส่งผลต่อการบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ว่ามี 4 ลักษณะ ดังนี้

1) ความแตกต่างระหว่างเพศ กรรมพันธุ์กำหนดให้คนที่เกิดมาปกติมีเพียงเพศเดียว คือ หญิงหรือชาย ธรรมชาติของร่างกายส่งผลให้เพศหญิงมีอัตราพัฒนาการจากวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่เร็วกว่าเพศชาย เพศชายมีน้ำหนักและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อสูงกว่าเพศหญิง เพศหญิงและเพศชายมีส่วนส่วนของร่างกายแตกต่างกัน หลังจากทารกคลอดออกมาแล้วจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ตาม จะได้รับการปฏิบัติจากบิดาและมารดาแตกต่างกันทันที เช่น การเลือกเสื้อผ้าสีชมพูให้กับลูกสาวและเลือกสีฟ้าให้กับลูกชาย รูปแบบของเสื้อผ้าก็ไม่เหมือนกัน เมื่อทารกโตขึ้นพอที่จะเล่นของเล่นได้บิดามารดา ก็จะหาตุ๊กตาหญิงสาวที่แต่งกายสวยงามให้ลูกสาวเล่น แต่จะหาของเล่นตุ๊กตาสัตว์ รถ หรืออาวุธต่าง ๆ ให้กับลูกชาย ภาษาที่บิดามารดาใช้กับลูกสาวและลูกชาย ตลอดจนกิจกรรมการเล่นกับลูกมีความนุ่มนวล โลกเอนแตกต่างกัน บิดามารดาจะปกป้องเลี้ยงดูให้ลูกสาวรับผิดชอบงานบ้าน มีกิริยาเรียบร้อยนุ่มนวลมากกว่าลูกชาย ในขณะที่เลี้ยงดูให้ลูกชายมีความอดทน กล้าแกร่ง และมีความเป็นผู้นำมากกว่าลูกสาว ตลอดจนความคาดหวังของบิดามารดาที่มีต่อลูกสาวและลูกชายก็ยังคงแตกต่างกันอีกด้วย เมื่อไปโรงเรียนความแตกต่างระหว่างเพศก็มีอิทธิพลต่อเจตคติ พฤติกรรมและความพร้อมในการเรียนอีกด้วยเช่นกัน การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันนี้ จะจัดให้ผู้เรียนทั้งเพศหญิงและชายเรียนร่วมกัน ครูผู้สอนจึงมีโอกาสนปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนทั้งสองเพศตลอดเวลา หากถามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนเพศชายและเพศหญิง จะได้รับคำตอบเหมือนกันเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียนเพศชายที่มีแนวโน้มสูงกว่าเพศหญิงคือเพศชายจะเป็นนักคิดที่มีความเป็นอิสระสูง มีความรอบรู้ในเรื่องทั่วไป เรียนได้ดีในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งทั้งสองวิชานี้มักถูกเรียกว่าวิชาของผู้ชาย (Males Subjects) มีความเข้าใจในเรื่องหลักการและเหตุผล การใช้แผนที่ ทิศทาง และการกะระยะทาง กล้าแสดงความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัยในชั้นเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียน ได้รับรางวัลจากผลงานที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ มีพฤติกรรมก้าวร้าว ในส่วนของลักษณะของผู้เรียนเพศหญิงที่มีแนวโน้มสูงกว่าเพศชาย คือ เพศหญิงเรียนได้ดีในวิชาด้านภาษาและศิลปะ ให้ความสำคัญกับการจำและทบทวนให้กับรายวิชาที่ต้องท่องจำ รับผิดชอบการเรียนสูงเมื่อเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา ชอบทำงานที่ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น งานฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น อารมณ์อ่อนไหวง่าย รู้สึกไวในเสียงและสัมผัส คล้อยตามผู้อื่นและถูกชักจูงได้ง่าย ดังนั้นการปฏิบัติของครูผู้สอนต่อผู้เรียนทั้งสองเพศก็ไม่เหมือนกัน

กล่าวคือ จะมีปฏิสัมพันธ์และจะเรียกถามความคิดเห็นหรือเรียกใช้ผู้เรียนเพศชายมากกว่าเพศหญิง เมื่อมีการทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งจะต้องมีการลงโทษ ครูผู้สอนจะให้การลงโทษทางกายแก่ผู้เรียนเพศชาย แต่จะลงโทษทางด้านจิตใจแก่ผู้เรียนเพศหญิง สำหรับการตัดสินใจเลือกอาชีพนั้น เมื่อเด็กถูกถามว่าโตขึ้นจะมีอาชีพใด เด็กส่วนใหญ่จะให้คำตอบโดยพิจารณาจากประสบการณ์ได้ตนพบเห็นจากตัวอย่างที่มาจากบิดามารดาญาติพี่น้องหรือบุคคลใกล้ชิดที่เพศเดียวกับตน เช่น เด็กชายที่บิดามารดาเป็นตำรวจก็จะบอกว่าเมื่อตนโตขึ้นจะเป็นตำรวจ หรือเด็กหญิงที่มีมารดาเป็นเภสัชกรก็จะบอกว่าเมื่อโตขึ้นตนจะเป็นเภสัชกรด้วย เมื่อเด็กอายุมากขึ้นศึกษาเล่าเรียนระดับสูงขึ้น การพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพก็จะเปลี่ยนไป เพราะต้องใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาขาต่าง ๆ เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกอาชีพด้วย ผู้ที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่ตนต้องการ เช่น ต้องการมีอาชีพเป็นวิศวกรแต่เรียนได้ไม่ดีในวิชาคณิตศาสตร์และฟิสิกส์จะมีโอกาสน้อยในการเป็นวิศวกร เป็นต้น นอกจากนี้สังคมยังให้การยอมรับเพศชายและเพศหญิงในงานอาชีพต่างไม่เท่ากัน ถึงแม้ว่าทั้งสองเพศจะมีความสามารถไม่แตกต่างกัน เช่น สังคมให้การยอมรับว่าเพศชายเป็นแพทย์ นักการเมืองหรือวิศวกรได้ดีกว่าเพศหญิง ส่วนอาชีพนักบัญชี ประชาสัมพันธ์ หรือการพยาบาลเพศหญิงจะทำได้ดีกว่าเพศชาย เป็นต้น ดังนั้นการเลือกอาชีพของเพศหญิงและเพศชายจึงต้องคำนึงถึงการยอมรับของสังคมด้วย เพราะเมื่อบุคคลทำอาชีพใดอาชีพหนึ่งย่อมต้องการความสำเร็จ และความก้าวหน้าในงานอาชีพนั้น ๆ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเรียกร้องความเสมอภาคของเพศหญิงกับเพศชาย การจัดการศึกษาส่งเสริมให้เพศหญิงได้เรียนรู้หลากหลาย และสังคมเกือบทุกระดับเปิดโอกาสให้เพศหญิงได้แสดงความสามารถในงานและกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นจึงทำให้ช่องว่างของความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายลดลงไปมาก

2) ความแตกต่างทางด้านเชาว์ปัญญา เชาว์ปัญญาหรือสติปัญญา (Intelligence) หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการปรับตัวเชาว์ปัญญา ของคนเราได้รับอิทธิพลหลักมาจากกรรมพันธุ์ และมีสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยเสริมเชาว์ปัญญาที่แตกต่างกันทำให้บุคคลมีความสามารถต่างกัน ในด้านการรับรู้ การเรียนรู้ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ แจกแจง การปรับตัว และการแก้ปัญหา จะเห็นได้ชัดเจนว่าเชาว์ปัญญาที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้มาก ทั้งการเรียนรู้ในสถานศึกษา และการเรียนรู้จากสภาพการณ์ในชีวิตจริงจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากการทดสอบเชาว์ปัญญากับการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่ามีความสัมพันธ์แบบตามกันสูง กล่าวคือผู้เรียนที่ได้คะแนนสูงจากการทำแบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญา จะได้คะแนนจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์สูงด้วย นักจิตวิทยาใช้การจำแนกระดับไอคิว (IQ) เพื่อกำหนดความแตกต่างทางด้านเชาว์ปัญญาของบุคคล ไอคิวนั้นมีอยู่หลายระดับ แต่ละระดับจะสามารถเรียนรู้และทำกิจกรรมได้แตกต่างกันดังนี้

ไอคิว 140 ขึ้นไป สามารถสำเร็จปริญญาเอก เป็นผู้นำวิชาชีพต่าง ๆ

ไอคิว 120 – 139 สามารถสำเร็จปริญญาจากมหาวิทยาลัย ทำงานอาชีพขั้นสูง

ไอคิว 110 – 119 สามารถสำเร็จวิทยาลัย มีโอกาสจบมหาวิทยาลัย

ไอคิว 90 – 109 สามารถจบมัธยมศึกษา ทำงานอาชีพที่ใช้ความชำนาญธรรมดาได้

ไอคิว 80 – 89 ทำงานใช้ฝีมือไม่สูงนัก ค่าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ

ไอคิว 70 – 79 โอกาสที่จะจบหรือไม่จบชั้นประถมพอ ๆ กันเป็นกรรมกรลูกมือ

ไอคิว 50 – 69 ต้องสอนอย่างมากจึงจะทำงานทำนาได้

ไอคิว 25 – 49 มีความสามารถเท่ากับเด็กอายุ 6-7 ขวบ

ไอคิว 24 ลงมา ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

อย่างไรก็ตามการมีเซาว์ปัญญาสูงเพียงอย่างเดียวไม่สามารถรับประกันได้ว่าผู้เรียนทุกคนจะประสบความสำเร็จในการเรียนได้เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น แรงจูงใจการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ การสนับสนุนของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว กลุ่มเพื่อนและความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียน

3) ความแตกต่างทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษามากอีกปัจจัยหนึ่ง คือ ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัวของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยระดับการศึกษางานอาชีพและรายได้ของบิดามารดา ผู้ปกครองได้มีการจำแนกฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ปานกลาง และต่ำฐานะทางสังคม เศรษฐกิจจะเป็นดัชนีชี้วัดที่มีความน่าเชื่อถือสูงสำหรับการทำนายผลสัมฤทธิ์หรือความสำเร็จในการเรียน การหนีเรียน การพักเรียน และการออกจากโรงเรียนกลางคันของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกจากโรงเรียนกลางคันของผู้เรียนที่มาจากครอบครัวมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจระดับกลาง และผู้เรียนมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจต่ำจะมากเป็น 2 เท่า ของผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจระดับกลาง ผู้เรียนที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ มีสถิติการออกจากโรงเรียนกลางคันมากที่สุด เนื่องจากฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลต่อการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

3.1) ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจมีอิทธิพลในการสนองความต้องการพื้นฐานหรือความต้องการเบื้องต้น (Basic Needs) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น ความต้องการอาหารที่ต้องได้รับการตอบสนองให้เพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพ บิดา มารดา จำนวนไม่น้อย ไม่มีเงินสำหรับซื้ออาหารที่มีคุณภาพมาเลี้ยงดูบุตร ทำให้ร่างกายและสมองของเด็กไม่พัฒนาเท่าที่ควร บิดามารดาบางคนต้องทิ้งลูกทิ้งบ้านไปทำงานอาชีพที่ห่างไกลโดยปล่อยให้เด็กอยู่กันตามลำพัง ไม่มีคนคอยดูแลเรื่องอาหารการกิน เด็กจึงไปเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเมื่อต้องมาเรียนในขณะที่ท้องยังหิวอยู่ก็จะเรียนไม่รู้เรื่อง ไม่มีสมาธิในการเรียนผลสัมฤทธิ์จึงตกต่ำลง

3.2) ความยากจนมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่ขาดการดูแลสุขภาพทางการแพทย์เมื่อเจ็บป่วยก็หาซื้อยารับประทานเอง ทำงานอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอนทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ นำไปสู่ปัญหาทางด้านอารมณ์มีความคับข้องใจและทำให้มีความขัดแย้งภายในครอบครัวเกิดขึ้นส่งผลให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่แน่นอน

3.3) ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจจะมีอิทธิพลในการสร้างประสบการณ์พื้นฐานให้กับเด็กที่มาจากครอบครัวทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดี จะมีประสบการณ์พื้นฐานต่อไปนี้มากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ไม่ดี เช่น กิจกรรมการเรียนรู้นอกโรงเรียน บิดามารดาที่มีฐานะและมีการศึกษาดี้มักจะหาโอกาสพาลูกไปเรียนรู้จากของจริงในสังคม เช่น พาลูกไปชมนิทรรศการทางศิลปะของศิลปินที่มีชื่อเสียง พาไปชมผลงานทางวิทยาศาสตร์ พาไปชมพิพิธภัณฑ์ พาไปชมการแสดงดนตรี พาไปแนะนำวิธีการยืมหนังสือจากห้องสมุด เป็นต้น การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่บ้าน บิดามารดาจะซื้อหนังสือพิมพ์ไว้เป็นประจำให้ลูกอ่านเด็กจะได้เรียนรู้สถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคม

จัดหาคอมพิวเตอร์ให้ลูกใช้สำหรับค้นหาข้อมูลความรู้ต่าง ๆ จากอินเทอร์เน็ต อันเป็นประสบการณ์เสริมที่สำคัญของการเรียนรู้ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน และบทเรียนนอกโรงเรียน บิดามารดาที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจดีจะแสวงหากิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้กับลูก เช่น ดนตรี ขี่บร็องแต่น้ำ วายน้ำ เทนนิสและคอมพิวเตอร์ให้ลูกได้เรียน เพื่อลูกได้มีความรู้ความสามารถพิเศษเพิ่มเติมจากการเรียนในโรงเรียนและเพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย

3.4) บิดามารดา ผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจดีมักจะมีความพร้อมในการมีทุนเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้กับลูกก่อนที่จะเข้าโรงเรียน เช่น เตรียมความพร้อมด้านการพูดที่ลูกจะต้องใช้สื่อสารกับครูหรือเพื่อนที่โรงเรียนซึ่งแนวทางการเรียนรู้และสามารถอธิบายบทเรียนที่ลูกไม่เข้าใจได้ พูดคุยกับลูกด้วยเหตุผลที่ค่อนข้างชัดเจนซึ่งแตกต่างไปจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมไม่ค่อยดีนัก ที่มักจะไม่สามารถช่วยเหลือลูกด้านการเรียนได้ เมื่อต้องการอบรมสั่งสอนลูกในเรื่องใด ๆ ก็ตาม มักจะใช้การดุด่ามากกว่าการอธิบายด้วยเหตุผล

3.5) บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจดีมักจะจัดแสวงหาสถานที่เรียนที่มีคุณภาพให้กับบุตรหลาน เช่น เป็นสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงมีครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถสูง และมีสถานที่ตลอดจนอุปกรณ์การเรียนการสอนพร้อม ทำให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถมากกว่าผู้มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ แต่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจไม่ดีนัก อาจมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนระดับสูงได้เหมือนกัน โดยต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถสูง มีความมานะพยายามและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงด้วยเพราะเขาต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ มากมายจึงจะประสบความสำเร็จ

4) ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม (Culture) เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) ของคนในสังคม เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งมีทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เช่น เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อ ภาษา และการสื่อสาร ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม มีบทบาทต่อการเรียนรู้ มีดังนี้

4.1) ค่านิยมในการอ่าน ในแต่ละสังคมให้ความสำคัญกับการอ่านไม่เหมือนกัน สำหรับคนไทยให้ความสำคัญกับการอ่านน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายจากการศึกษาพบว่า ในรอบ 1 ปี คนไทยอ่านหนังสือเฉลี่ยคนละไม่กี่บรรทัด บุตรหลานไม่ได้รับการปลูกฝังให้มีนิสัยรักการอ่านเท่าที่ควร จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ไม่สูงนักทั้ง ๆ ที่ระดับเขาวนปัญญาของคนไทยนั้นไม่ได้ต่ำเลย เพราะการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและการเรียนรู้ในสังคม ผู้ที่ไม่ชอบการอ่านนั้นทำให้ได้เรียนรู้น้อยตามไปด้วย

4.2) ภาษาทุกสังคมมีการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นเครื่องมือสื่อสารเป็นของตนเอง ซึ่งอาจจะไม่เป็นภาษาสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในสถานศึกษา เช่น นักเรียนไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศ ที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร หรือคนไทยที่อยู่ในภาคใต้มีภาษาถิ่นที่มีทั้งสำเนียงและคำศัพท์แตกต่างไปจากภาษากลาง ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สำหรับการสื่อสารการเรียนการสอน ทำให้ไม่เข้าใจข้อมูลความรู้ที่ครูผู้สอนอธิบายหรืออาจตอบข้อสอบได้ไม่ดีทั้ง ๆ ที่เข้าใจและมีความรู้ที่จะตอบแต่ใช้ภาษาสื่อสารไม่ถูกต้อง เป็นต้น อีกทั้งภาษาจึงมีบทบาทสำคัญทำให้มีความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้เกิดขึ้น

4.3) เจตคติและค่านิยมต่อการศึกษา เด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวและสังคมที่ปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการศึกษา มีบิดามารดาคอยสนับสนุนช่วยเหลือให้กำลังใจและคอยเสริมแรง เมื่อบุตรหลานสนใจการเรียนหรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงส่งผลให้เด็กไปโรงเรียนด้วยความสมัครใจ ใช้ความสามารถในการเรียนเต็มศักยภาพจึงมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนสูงกว่าเด็กที่เติบโตมาจากสังคมที่ไม่ปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการเรียน

4.4) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่สังคมไทยในชนบทมักสร้างความรู้สึกรู้สึกให้เด็กได้รับรู้ว่าผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่น่ากลัว น่าเกรงขาม เมื่อเด็กมีปัญหาการเรียนก็จะไม่กล้าถามหรือไม่กล้าไปปรึกษาครูผู้สอน ส่งผลให้เวลาเรียนจะมีแต่ความเครียด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและไม่สนุกกับการเรียน ซึ่งแตกต่างไปจากสังคมตะวันตกหรืออเมริกาเด็กจะถูกปลูกฝังให้รับรู้ว่าเป็นเพื่อนกับผู้ใหญ่ได้ มีอะไรก็บอกกล่าวปรึกษาหารือได้ จึงทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนของเด็กในวัฒนธรรมไทยมีความแตกต่างไปจากสังคมตะวันตกหรืออเมริกาชัดเจน

Drucker (2011) ได้กล่าวว่า โดยแท้จริงแล้วการตัดสินใจต่อการบริการมีเพียง 2 ประเภทเท่านั้น คือ การตัดสินใจต่อการให้บริการที่มีการจัดเตรียมการหรือโครงการล่วงหน้า และการตัดสินใจต่อการให้บริการที่ไม่มีโอกาสเตรียมการล่วงหน้า และสรุปของการตัดสินใจต่อการให้บริการนั้นอาจแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1) แบ่งตามการใช้อำนาจหน้าที่ ประกอบด้วย การตัดสินใจต่อการให้บริการของผู้บริหารในระดับสูงกว่าการตัดสินใจโดยผู้บริหารระดับปานกลางและการตัดสินใจของผู้บริหารระดับต่ำ

2) แบ่งตามจำนวนของผู้ทำการตัดสินใจ อาจจำแนกเป็นการตัดสินใจ โดยบุคคลเพียงบุคคลเดียวและการตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคล

3) แบ่งตามสถานการณ์ของการตัดสินใจ

4) แบ่งตามลักษณะและวิธีการตัดสินใจ อาจจำแนกเป็นการตัดสินใจโดยไม่ใช้เครื่องมือและข้อมูล หรือการตัดสินใจ โดยอาศัยข้อมูล และเครื่องมือประกอบการตัดสินใจ

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการนั้น ต้องคำนึงถึงกรรมพันธุ์ สิ่งแวดล้อม ความแตกต่างระหว่างเพศ เชื้อชาติ ปัญญา ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว วัฒนธรรม ค่านิยมของบิดามารดา ซึ่งผู้เกี่ยวข้องต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องประสานผู้ปกครอง และชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นทีมดำเนินงานอย่างจริงจังและชัดเจน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายต่อไป

กระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนากระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มมาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องและจัดทำคู่มือให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้สำหรับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษทั้งภายในศูนย์การศึกษาพิเศษและการจัดบริการที่บ้าน ซึ่งมีผลการวิจัยที่แสดงกระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม จากนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2552) ได้ระบุว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และการให้บริการมี 7 แนวทาง คือ

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการ เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิการในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และตัดสินใจในการวางแผน การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน อาจเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์การซักประวัติ สังคมมิติหรือการเยี่ยมบ้าน

2) การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา เป็นวิธีการคัดกรองเด็กหรือบุคคลที่มีความบกพร่องแยกจากเด็กทั่วไปจัดว่าเป็นการค้นหาเบื้องต้น

3) การประเมินความสามารถพื้นฐาน (Based Assessment) เป็นการประเมินให้ทราบถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กเพื่อค้นหาจุดเด่น จุดด้อย โดยเปรียบเทียบพัฒนาการตามวัยของเด็กทั่วไป การวางแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนให้คำนึงถึงทักษะพื้นฐานทั้ง 6 ทักษะ

4) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) การจัดทำแผนการให้บริการเฉพาะครอบครัว (Individualized Family Services Plan : IFSP) เป็นจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลของเด็กพิการแต่ละประเภท และจัดทำแผนข้อมูลเฉพาะครอบครัวของเด็กพิการแต่ละบุคคล

5) การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม (Appropriate Intervention Activities) เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กพิการทุกประเภทที่ต้องคำนึงถึงระดับความสามารถพื้นฐาน และข้อจำกัดของเด็กพิการแต่ละคน กิจกรรมที่จัดให้กับเด็กพิการ นอกจากต้องคำนึงถึงระดับความสามารถพื้นฐานแล้วยังต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ความสามารถของทักษะทั้ง 6 ด้านและทักษะที่จำเป็นแต่ละประเภทความพิการ

6) การประเมินความก้าวหน้า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มจะต้องมีการจดบันทึกและรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะได้จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก การสัมภาษณ์ การเขียนบันทึกเกี่ยวกับตัวเด็ก แฟ้มผลงานเด็ก การใช้แบบประเมินผลพัฒนาการ การเขียนบันทึกโดยครูการศึกษาพิเศษ ครูผู้รับผิดชอบ นักวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องอาจมีการประชุมเพื่อสรุปความก้าวหน้าของเด็กแต่ละคน ตลอดจนมีการรายงานความก้าวหน้าโดยมีพ่อแม่หรือผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผล และร่วมตัดสินใจในการปรับกิจกรรมให้มีความเหมาะสม ซึ่งควรจะมีการประเมินผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

7) การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ เป็นการกำกับ ติดตามผล การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ตามแนวทางการให้บริการและการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษ และเป็นไปตามแผนบริการเฉพาะครอบครัว และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รวมถึงการที่เด็กพิการได้รับการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่ตรงตามความต้องการตามที่กำหนดในแผนบริการเฉพาะครอบครัวและแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

ญาณิกา สุพล (2554) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ ของศูนย์การศึกษาพิเศษในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มไว้ว่า เด็กที่ได้รับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มนั้นย่อมมีความสำคัญต่อตัวเด็กโดยตรงที่สุด เพราะเด็กจะได้รับบริการที่ครอบคลุมไม่ว่าจะเป็นการดูแลสุขภาพ ขอนามัย การบริการทางจิตวิทยาและบริการทางการศึกษาแก่เด็ก เพื่อพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะด้านร่างกาย ทักษะด้านความคิด ทักษะด้านการช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางอารมณ์ ทักษะทางวิชาการ และทักษะพื้นฐานอาชีพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่อายุ 0 ถึง 7 ปี

มยุรี ผิวสุวรรณ และคณะ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ซึ่งเป็นอีกหนึ่งรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่ได้รับความต้องการ ทางกายภาพ อารมณ์ สังคม ถ้าเด็กพิการไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูตั้งแต่แรกพบความพิการหรือแรกตรวจพบความผิดปกติอย่างต่อเนื่องแล้ว อาจส่งผลให้เกิดความยากต่อการรักษาและอาจทำให้มีลักษณะความพิการมากกว่าเดิม ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความพิการเพิ่มมากขึ้นและลดภาวะความเสี่ยงความพิการที่อาจแทรกซ้อนได้ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการผ่านทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2560) กล่าวถึง ขั้นตอนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ว่าเป็นการเน้นกระบวนการพัฒนาศักยภาพ และเตรียมความพร้อมให้กับเด็กที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ 0 -19 ปี โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นต้องเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละบุคคล 7 ขั้นตอน ได้แก่

1) การรวบรวมข้อมูลทั่วไป หมายถึง การใช้เครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนพิการ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านการศึกษา ข้อมูลด้านการแพทย์ ข้อมูลด้านบริการสังคมสงเคราะห์ และข้อมูลอื่น ๆ ของนักเรียนพิการ พร้อมจัดทำระเบียบข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

2) การคัดกรองประเภทความพิการ หมายถึง การประเมินเบื้องต้นว่าเด็กมีความผิดปกติหรือมีภาวะเสี่ยงต่อความผิดปกติ เพื่อเป็นข้อมูลในการประสานการช่วยเหลือและการใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและคนพิการ ประกอบกับกระบวนการประเมินทางจิตวิทยาในการคัดกรองประเภทความพิการ โดยใช้แบบคัดกรองประเภทความพิการของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจำแนกประเภทและระดับความพิการ และนำผลการคัดกรองไปใช้ในการวางแผนการช่วยเหลือ

3) การประเมินความสามารถพื้นฐาน หมายถึง การรวบรวมข้อมูล ความสามารถพื้นฐานของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เป็นการประเมินจากทีมสหวิทยาการ ครอบคลุมการประเมินพัฒนาการโดยใช้แบบประเมินที่เป็นมาตรฐาน ในการประเมินทักษะต่างๆ เช่น ทักษะกล้ามเนื้อมัดใหญ่

ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการดูแลช่วยเหลือตนเองและสังคม ทักษะการพูดและการใช้ภาษา ทักษะทางวิชาการ และทักษะความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต การทดสอบ ความสามารถของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการประเมินความสามารถพื้นฐานครอบคลุมทุกด้าน นำข้อมูลจากการประเมินความสามารถพื้นฐานไปใช้ในการวางแผนพัฒนาต่อไป

4) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หมายถึง การจัดทำแผนการศึกษาที่ผู้ปกครอง ครูผู้สอน ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประชุมคณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยยึดความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถนำไปใช้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เป็นเฉพาะบุคคล สามารถพัฒนาศักยภาพนักเรียนพิการครอบคลุมทุกด้านซึ่งมีองค์ประกอบคือ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางการศึกษา การวางแผนการจัดการศึกษา ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล และความเห็นของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง

5) การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม หมายถึง การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ตามแผนการสอนเฉพาะบุคคล โดยทีม นักสหวิทยาการที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ประกอบด้วย เป้าหมายระยะยาว 1 ปี วันเริ่มต้น วันสิ้นสุด วิธีหรือเทคนิคการสอน สื่อ เกณฑ์และการประเมินผล และผลการประเมิน มีการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุ อุปกรณ์และสถานที่เพื่อให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามความต้องการจำเป็น ผู้ปกครองและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีการประสานการจัดบริการต่าง ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

6) การประเมินความก้าวหน้า หมายถึง การจัดทำข้อมูล เพื่อแสดงผลพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ตามเกณฑ์ชี้วัดของ แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล และมีการปรับปรุงแผนพัฒนาศักยภาพ ตามความต้องการจำเป็น โดยคณะกรรมการที่รับผิดชอบ ประเมินความก้าวหน้านักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาศักยภาพและหลังได้รับการพัฒนาศักยภาพ นำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพนักเรียน พร้อมทั้งรายงานผลความก้าวหน้าพัฒนาการของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ให้ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องทราบ พัฒนาการตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างเป็นระบบ การประเมินผลและนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

7) การนิเทศติดตาม ประเมินผล และการส่งต่อหมายถึง การประชุมชี้แจง ระบบการส่งต่อและการใช้แบบบันทึกการส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประสานงานส่งต่อนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ให้ได้รับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการแพทย์การศึกษา สังคม และอาชีพ มีการใช้แบบบันทึก การส่งต่อนักเรียนพิการเพื่อส่งต่ออย่างเป็น ระบบ มีการส่งต่อทั้งภายนอกและภายใน มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการส่งต่อนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างต่อเนื่องการนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการจัดการกิจกรรมการช่วยเหลือ

Louise Allistion. 2007. (อ้างถึงใน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555) ได้เสนอ การบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยครอบครัวเป็นฐานว่า หลักการสำคัญที่จะทำให้เกิดประโยชน์ แก่เด็ก คือ การแบ่งปันความรับผิดชอบระหว่างครอบครัว และนักสหวิชาชีพและการทำงานแบบร่วมมือ ร่วมใจซึ่งความร่วมมือของผู้ปกครองในบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มจำเป็นต้องมี หลายระดับ เพื่อสนับสนุนความต้องการจำเป็น และสถานภาพของครอบครัวที่แตกต่างกัน

Mc William, P. J. 1993. (อ้างถึงใน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555) ได้นำ ทฤษฎีพัฒนาการ มาบูรณาการตามหลักการและแนวคิด มุ่งเน้นการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก และการเรียนรู้โดยยึดเด็กเป็นสำคัญตามหลักปรัชญา 6 ประการ ดังนี้ ประการที่ 1 ยึดพัฒนาการ เด็กทั่วไปเป็นเกณฑ์ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีอัตราความเร็วของพัฒนาการในแต่ละด้าน หรือในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป พัฒนาการตามปกติของเด็กนั้นจะดำเนินไปที่ละขั้น และพัฒนาการขั้นต้นจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาการขั้นต่อไป ดังนั้นการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มตามระดับพัฒนาการเป็นเรื่องสำคัญ ประการที่ 2 ปรัชญาว่าด้วยพฤติกรรมมนุษย์ ปรัชญาในข้อนี้มุ่งเน้นเรื่องการปรับพฤติกรรมและการสอนสิ่งที่เหมาะสมกับตัวเด็ก มุ่งสอนทักษะต่าง ๆ ให้เด็กนำไปใช้ ซึ่งเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้เด็ก เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยตนเองได้ ในประการที่ 3 ปรัชญาบูรณาการทฤษฎีต่าง ๆ คือ การนำเอา หลักการในหลายทฤษฎีมาผสมผสานกัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดหลักสูตรและเนื้อหา ในการสอน การใช้วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดให้เด็กแต่ละคน ประการที่ 4 การทำงานพื้นฐานร่วมกับคณะสหวิชาชีพ ตลอดจนพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็ก ประการที่ 5 คณะทำงานจะต้องได้รับการฝึกในเรื่องการสังเกตการแปลพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก ตลอดจนวิธีการ ตอบสนองต่อพฤติกรรมของเด็กที่ถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม นั้นเป็นทักษะที่ละเอียดอ่อน ประการที่ 6 ยึดครอบครัวเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมในการวางแผน ให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละครอบครัว

พวงมณี ชัยเสรี (2557) กล่าวว่า กระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้านให้มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นเฉพาะของเด็กพิการ เป็นการสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เด็กพิการวัยเรียนตามบ้านที่อาศัยตามพื้นที่ เขตชนบทได้เข้าถึงการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และสังคมอย่างต่อเนื่อง สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลไม่เป็นภาระต่อผู้ปกครอง ครอบครัวและสังคม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งได้พัฒนากระบวนการมาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดบทบาท หน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง และจัดทำคู่มือให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ สำหรับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ทั้งภายในศูนย์การศึกษาพิเศษและการจัดบริการที่บ้าน มีผลการวิจัยที่แสดงกระบวนการการให้บริการ ช่วยเหลือระยะแรกเริ่มจากรายงานการวิจัย และพัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม แก่เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อายุระหว่าง 0-18 ปี ของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ และศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกระบวนการ ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนเข้าสู่โปรแกรม คือ ระยะที่เด็กก่อนเข้ารับบริการ มีการส่งต่อการค้นหาและการคัดแยก

ระยะที่ 2 การรับบริการ คือ ระยะที่เด็กเริ่มเข้ารับบริการ มีการตรวจสอบการพัฒนาการตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือแผนบริการครอบครัว การปฏิบัติการสอนและการประเมินผล

ระยะที่ 3 การสิ้นสุดการรับบริการ ได้แก่ การส่งต่อไปสู่โปรแกรมใหม่ และการจัดที่เรียนที่เหมาะสมให้เด็กได้เรียนร่วมในโรงเรียนปกติทั่วไป หรือเรียนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ

จักรี ปัดพีและนวลฉวี ประเสริฐสุข (2559) ได้ศึกษาระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้านเป็นระบบที่ผ่านการสังเคราะห์และบูรณาการความรู้พบว่า สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมอย่างทั่วถึง ไม่มีความยุ่งยากหรือซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงาน และเด็กพิการวัยเรียนตามบ้านในพื้นที่ห่างไกลตามชนบทสามารถเข้าถึงการรับบริการและการพัฒนาตามวัยของแต่ละบุคคล

Alana S. Hillman (2013) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความสัมพันธ์กับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม พบว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษถ้าได้รับการเตรียมความพร้อมทางด้านอารมณ์ สังคม หรือด้านวิชาการ ในรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่านักเรียนกลุ่มที่รับบริการในศูนย์ ECSE จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น สรุปได้ว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มนั้นเน้นให้เห็นความสำคัญของครอบครัว การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กให้ได้รับการอย่างครอบคลุม และทั่วถึงโดยให้เด็กและครอบครัวได้รับการช่วยเหลือต่อเนื่องทันเวลา ตรงกับความต้องการโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และประสานนักสหวิชาชีพในชุมชนเข้าร่วมให้บริการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง และการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มมี 7 แนวทาง คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการ การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา การประเมินความสามารถพื้นฐาน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และการจัดทำแผนการให้บริการเฉพาะครอบครัว (IFSP) การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม การประเมินความก้าวหน้า และการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ

สรุปได้ว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม เป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบในการให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการในด้านต่างๆ โดยเร็วที่สุดทันทีตั้งแต่แรกเกิดหรือทันทีที่พบสภาพความพิการ ทั้งกลุ่มที่พบความบกพร่องและกลุ่มที่มีความเสี่ยง และเพื่อให้เด็กพิการมีพัฒนาการไปตามขั้นตอน และสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของตนเอง การช่วยเหลือจะครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพอนามัย ด้านจิตวิทยา และการศึกษา โดยมุ่งเน้นการให้พ่อแม่และครอบครัวของเด็กพิการมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และประสานนักสหวิชาชีพในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้บริการดูแลช่วยเหลือโดยมุ่งพัฒนาเด็กให้ได้รับการจากนักวิชาชีพที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการเป็นไปตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์กระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

กระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม	แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย นักการศึกษา						ความถี่
	สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ญาณิกา สุพล (2554)	Mc William, P. J.(2556)	พวงมณี ชัยเสรี (2557)	สมพร ทวานเสรี (2555)	Alana S. Hillman (2013)		
1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กพิการ	✓	✓	-	✓	-	✓	4
2. การคัดกรองประเภทความพิการ	✓		-	-	-	✓	2
3. การประเมินความสามารถพื้นฐาน	✓	✓		-	-	✓	3
4. การจัดทำแผนการให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล IEP และแผนให้บริการ ช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP)	✓	-	✓	✓	-	✓	4
5. การฝึกทักษะตามแผนการสอนรายบุคคล	-	-	-	✓	-		1
6. เครือข่ายผู้ปกครอง				-	✓	✓	2
7. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้	-	-	-	✓	-	-	1
8. การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม	✓	-	✓	✓	-	✓	4
9. การประเมินความก้าวหน้า	✓	-	-	✓	-	✓	3
10. การติดตาม ประเมินผล และส่งต่อ	✓	-	-	✓	-	✓	3

จากตารางที่ 1 พบว่า กระบวนการของรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
ที่มาจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยของนักการศึกษาหลายท่านที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และผู้วิจัย
ได้นำมาใช้ในการกำหนดกระบวนการของรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ
ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ
เรียงตามลำดับการปฏิบัติจริง ก่อน - หลัง มี 10 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กพิการ
- 2) การคัดกรองประเภทความพิการ
- 3) การประเมินความสามารถพื้นฐาน
- 4) การจัดทำแผนการให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
- 5) การฝึกทักษะตามแผนการสอนรายบุคคล
- 6) เครือข่ายผู้ปกครอง
- 7) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้
- 8) การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม
- 9) การประเมินความก้าวหน้า
- 10) การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และส่งต่อ

6. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

เครือข่ายความร่วมมือเกิดจากการประสานเชื่อมโยงองค์กร หน่วยงานในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพส่งผลให้งานบรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอ ดังนี้

ความหมายของเครือข่าย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ระบุความหมายของคำว่า “เครือข่าย” หมายความว่า การที่คณะบุคคลเข้ามามีบทบาทในฐานะการสร้างร่วมมือ สร้างแนวร่วม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา หรือการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ซึ่งคำว่า “เครือข่าย” ได้นำมาใช้เป็นสายลักษณะอักษรเพื่อที่จะให้เกิดกลไกความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับ การจัดการเครือข่ายผู้ปกครองมีความสำคัญในการพัฒนาจัดกระบวนการสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งเป็นรูปแบบและกระบวนการขับเคลื่อนงาน การสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และครูที่เป็นกลไกสำคัญของการเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน ทำให้เครือข่ายผู้ปกครองได้รับประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองต่อไป

ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าด้วยเครือข่ายผู้ปกครอง พ.ศ. 2551 สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 “เครือข่ายผู้ปกครอง” หมายความว่า การรวมกันระหว่างผู้ปกครองนักเรียนในสถานศึกษาเดียวกัน เพื่อร่วมมือกับสถานศึกษาในการประกอบกิจกรรมด้านการพัฒนาการเรียนรู้ และพฤติกรรมของนักเรียน “ผู้ปกครอง” หมายความว่า บิดา มารดาหรือบิดาหรือมารดา ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และหมายความรวมถึงบุคคลที่นักเรียนอยู่ด้วยเป็นประจำหรือนักเรียนอยู่รับใช้การงาน

สธรรต ยอดยิ่ง (2554) ได้กล่าวว่า ทุกภาคส่วนของสังคมต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้เรียน โรงเรียนต้องมีบทบาทต่อชุมชนด้วยการดึงชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการศึกษา ผู้ปกครอง ต้องมีส่วนร่วมในการรับรู้การจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วยการคอยกำกับดูแลการศึกษาของบุตรหลาน ติดตามความก้าวหน้าและสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก ผู้ปกครอง เป็นกำลังสำคัญของการร่วมมือกับโรงเรียน ซึ่งช่วยให้การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เกิดผลอย่างจริงจังและรวดเร็ว เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมเพราะสังคมปัจจุบันต้องการเด็กยุคใหม่ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ มีคุณสมบัติที่ดีในการเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม การทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพ ความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนร่วม เข้าใจสถานการณ์ อุทิศตน เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

ศศิรัศม์ วีระไวทยะ (2554) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้เครือข่ายภายในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานโดยสร้างการมีส่วนร่วม โดยสถานศึกษาตั้งให้ผู้ปกครอง วัด และชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมต่อเนื่อง ปัจจัยนำเข้าเกี่ยวกับงบประมาณ สื่อ วัสดุ สิ่งอำนวยความสะดวก : ในส่วนนี้สถานศึกษาต้องจัดหาให้เพียงพอเหมาะสมทั้งจากต้นสังกัด เครือข่ายผู้ปกครองและชุมชน เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดให้บริการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการอย่างทั่วถึง ครอบคลุม เป็นไปตามระเบียบที่เกี่ยวข้องพร้อมมีการระดมทรัพยากรด้านนี้จากชุมชนหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมดูแลช่วยเหลือเด็กพิการ

พัชรินทร์ จันทาพูน (2555) ได้กล่าวถึงความหมายของเครือข่าย คือกลุ่มคน องค์กร สถาบัน หรือหน่วยงาน ที่ประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและกันด้วยความสมัครใจ ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนข่าวสารกันในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กร สมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายผู้ปกครองเป็นการสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ร่วมกันระหว่างสถานศึกษา และผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็กพิการ เพื่อให้เด็กพิการมีพัฒนาการไปในทางที่ดีและมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และแนวคิดระหว่างผู้ปกครองกับครูในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กพิการให้สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของแต่ละคน สามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

บทบาทหน้าที่ของเครือข่ายผู้ปกครอง

ปัจจุบันนี้ถือว่าเมืองครุงานจำนวนมากตระหนักว่า “เครือข่าย” เป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าในการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกันหรือมีความเกี่ยวข้องกันให้ได้ประโยชน์สูงสุดภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้ปกครองในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม คือ พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ถ้าครอบครัวต้องการให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมในเรื่องใดก็ต้องทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ต้องอยู่ให้เห็นเพื่อยืนยันในสิ่งที่สอนว่าถูกต้องดีงาม ในส่วนของญาติพี่น้อง ญาติมิตร ควรปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างเช่นเดียวกัน พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ต้องคอยกระตุ้นเตือนสม่ำเสมอ เพื่อให้ลูกรู้จักคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ของสังคมทุกเวลาทุกโอกาส โดยพูดคุย้าเตือนบ่อย ๆ ต้องมีเกณฑ์ ชัดเจนว่า สิ่งใดดีสมควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ดีสมควรละเว้น เพื่อสมาชิกในครอบครัวสามารถตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดดีและสมควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ดีสมควรละเว้น เพื่อสมาชิกในครอบครัวสามารถตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดดีที่สมควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ดีไม่สมควรปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้รูปแบบในครอบครัวเป็นบุคคลที่ดี โดยคนในครอบครัวกระทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง มีความเชื่อมั่นในสมาชิกครอบครัว มีความใกล้ชิดสนิทสนม อบอุ่น และไว้วางใจได้ และปลูกฝังทัศนคติในการดำรงตนที่ดี เพื่อเป็นกรอบการดำเนินชีวิตในภายภาคหน้า

สมจิต เนียมหอม (2560) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายผู้ปกครองว่า การที่ผู้ปกครองได้ตัดสินใจส่งลูกหลานเข้าไปเรียนในโรงเรียนนั้น ๆ แล้วแสดงว่าผู้ปกครองตัดสินใจแล้วว่าโรงเรียนนั้น ๆ ได้ผ่านเกณฑ์การตัดสินใจของตัวผู้ปกครองเป็นอย่างดีแล้ว เมื่อลูกหลานของผู้ปกครองเข้าไปเรียนโรงเรียนนั้น ๆ แล้ว ผู้ปกครองก็ควรแสดงความร่วมมือกับทางโรงเรียน เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นต้น โดยสามารถอธิบายบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายผู้ปกครองได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การริเริ่มตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการเลือกทางใดทางหนึ่งจากหลาย ๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินดีแล้วว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การไม่ว่าการวางแผน การจัดการองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การประสานงาน และการควบคุม

2) การดำเนินการตัดสินใจ คือ การรู้จักในแง่ของการตัดสินใจเป็นเอกฉันท์วิธีนี้มีลักษณะของการขอข้อมูลและความคิดเห็นจากทุกคน และมีการตัดสินใจปฏิบัติการ คือ การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้การเลือกทางปฏิบัติทางใดทางหนึ่งนั้นหมายถึงเมื่อเลือกแล้วต้องให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์การนั้น ๆ

3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ หมายถึง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร ก็ตามต้องมีความสามัคคีกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทุก ๆ ด้านจึงเป็นที่มาของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของแต่ละระดับจะเป็นระดับใดก็ตาม อันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาตนเอง ในการพัฒนางานวิจัย

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง เป็นวิธีหนึ่งที่ประเมินพฤติกรรมของบุคลากรในองค์การที่มุ่งเน้นการประเมิน เช่น วิสัยทัศน์ การวางแผนงาน การแก้ไขปัญหาเชิงกลยุทธ์ เป็นต้น

ปรีชา ศรีสง่า และคณะ (2560) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการเครือข่ายผู้ปกครองว่า แนวทางที่จะช่วยในการพัฒนาการจัดการเครือข่ายผู้ปกครอง มีดังนี้

1) ด้านกระบวนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ผู้บริหารโรงเรียน ครู และเครือข่ายผู้ปกครองควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมตัวกันมีการกำหนดระเบียบ กติกา อย่างชัดเจน ต้องมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องแบบแผนเป็นรูปธรรม

2) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเครือข่ายผู้ปกครองมีการจัดประชุมผู้ปกครองอย่างต่อเนื่องตามระเบียบข้อบังคับของเครือข่ายผู้ปกครองปีละ 2 ครั้ง ซึ่งถือว่าน้อยเกินไป อย่างน้อยควรมากกว่า 2 ครั้ง โดยโรงเรียนเป็นเจ้าภาพคอยอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

3) ด้านการร่วมมือ เครือข่ายผู้ปกครองและครูควรมีการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การมีความร่วมมือกัน ไม่ว่าจะทำงานอะไรก็สำเร็จ สังคมใดสามารถทำให้คนมีความร่วมมือร่วมใจ ทำกิจกรรมของสังคมให้บรรลุเป้าหมายได้ สังคมนั้นมีความเข้มแข็ง เพราะความเข้มแข็งของสังคมในการที่จะทำสิ่งใด ๆ ในกลุ่มคณะของตนให้ประสบผลสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือ ความรับผิดชอบเป็นภาระผูกพันของบุคคลในเครือข่าย

4) ด้านข้อมูลข่าวสาร ควรแจ้งปัญหาให้ผู้ปกครองเครือข่ายทราบโดยตรงดีกว่าแจ้งผ่านทางนักเรียน เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลในเครือข่ายเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้วยการพูด การเขียน หรือการแสดงลักษณะท่าทางระหว่างผู้ส่งและผู้รับข่าวสารทั้งจากภายในและภายนอกเครือข่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลในเครือข่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครูผู้บริหารโรงเรียน ครูและเครือข่ายผู้ปกครองควรมีสานสัมพันธ์ระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายผู้ปกครองและครูต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

6) ด้านภาวะผู้นำ ต้องมีการปรับทัศนคติความเข้าใจผู้ปกครองกับครูเพราะทัศนคติเป็นความรู้สึกและความเชื่อหรือการรับรู้ของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งในทางบวกหรือลบ และทำให้บุคคลเกิดแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบในทางใดทางหนึ่ง

7) ด้านการใช้ประโยชน์เครือข่ายโรงเรียนและครูควรใช้ประโยชน์จากศักยภาพของผู้ปกครองให้ความสำคัญของผู้ปกครอง เช่น เครือข่ายผู้ปกครองร่วมเป็นวิทยากร การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน ใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศ การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรการใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีร่วมสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ สร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ ๆ

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่เครือข่ายของผู้ปกครองเป็นการสร้างความร่วมมือ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กพิการ พัฒนาการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เด็กพิการมีพัฒนาการไปในทางที่ดีและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองกับเด็กพิการ เป็นการสนับสนุนให้เด็กพิการได้มีพัฒนาการอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของเครือข่ายผู้ปกครอง

ศศิวิมล จุลศิลป์ (2554) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของเครือข่ายประกอบด้วย 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Share Vision) 3) มีผลประโยชน์ร่วมกันและความสนใจร่วมกัน (Mutual Interest/Benefits) 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation) 5) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) และ 6) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction)

พัชรินทร์ จันทาพูน (2555) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือว่า องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือ มีดังนี้ 1) การกำหนดสมาชิกเครือข่าย 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน 3) การบริหารทรัพยากรร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 5) การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กัน 6) การร่วมกันบริหารผลประโยชน์ และ 7) การประเมินผลและการปรับปรุงงาน

สรวง วรอินทร์ (2557) ได้กล่าวว่า เครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ ขอบข่ายงานส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สร้างขึ้น

ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คณะกรรมการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการเครือข่ายความร่วมมือ และคณะกรรมการดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ 2) ขอบข่ายงานส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย งานข้อมูลและสารสนเทศนักเรียน รายบุคคล งานคัดกรองนักเรียน งานส่งเสริมนักเรียน งานป้องกันและแก้ปัญหา นักเรียน งานการส่งต่อ และงานเยี่ยมเยียนฟื้นฟูจิตใจนักเรียน 3) กระบวนการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การลงมือ ปฏิบัติ การประสานงาน การประเมินผล และการปรับปรุง และรายงานผล

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของเครือข่ายผู้ปกครอง ควรประกอบด้วย 1) การกำหนดสมาชิกเครือข่าย 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน 3) การบริหาร ทรัพยากรร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 5) การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กัน 6) การร่วมกัน บริหารผลประโยชน์ และ 7) การประเมินผลและการปรับปรุงงาน เป็นกระบวนการบริหารเครือข่าย ความร่วมมือ เพื่อส่งเสริม ช่วยเหลือ สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพเด็กให้มีประสิทธิภาพร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ปกรณีกิตติ ม่วงประสิทธิ์ และคณะ (2563) ได้กล่าวถึงปัจจัยและองค์ประกอบ ที่เอื้อต่อความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมจะมีปัจจัยที่สำคัญในการบริหารว่า ปัจจัยที่มีความ สำคัญนั้นประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน (Participation) 2) การกระจายอำนาจจากสถานศึกษาไปสู่ผู้ปกครองในการร่วมพัฒนาผู้เรียน (Decentralization) 3) การสื่อสารระหว่างสถานศึกษาและผู้ปกครอง ในรูปแบบของการสื่อสาร แบบสองทาง (Two way Communication) และ 4) ระบบการส่งต่อผู้เรียนระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลร่วมพัฒนากระบวนการศึกษาของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งกล่าวได้ว่าองค์ประกอบในแต่ละปัจจัยซึ่งประกอบไปด้วย สถานศึกษา ครู ผู้ปกครองและชุมชน จะมีความสำคัญและมีบทบาทที่แตกต่างกันไปในแต่ละองค์ประกอบ (Decision Making)

สิรินทิพย์ สิทธิศักดิ์ (2554) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหาร โรงเรียนอาชีวศึกษา : กรณีศึกษาเขตภาษีเจริญและเขตบางกอกใหญ่ พบว่า ผู้ปกครองที่มีเพศ แตกต่างกันก็มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาไม่แตกต่างกัน เพราะว่าพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชนองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อุ้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ทุกเพศ อย่างเท่าเทียมกัน

สราวดี เพ็งศรีโคตร และคณะ (2554) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการอาสาสมัคร ด้านการเรียนรู้อั้ที่บ้าน ด้านการตัดสินใจ และด้านการร่วมมือกับชุมชน ส่วนผลการใช้รูปแบบ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

วีระยุทธ ศิริรัตนกุล (2555) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบุญชริก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษ

อุปสรรคห้าเขต 5 ตามแนวคิดด้านการบริหาร 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคลและด้านบริหารงานทั่วไป พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบริหารงานทั่วไป ด้านบริหารงานบุคคล ด้านบริหารงานวิชาการ และด้านบริหารงานงบประมาณ

ธรรมรัตน์ พงษ์ทอง (2559) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นแรงในการช่วยสนับสนุน โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่ดี ให้เด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี พ่อแม่ ผู้ปกครอง สามารถสนับสนุนลูกได้ตลอดเวลา เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด การร่วมมือกับโรงเรียน จะเปรียบเสมือนเป็นการเพิ่มพลังในการพัฒนาเด็กที่เหมาะสม และสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เด็กมีความมั่นคงทางจิตใจและแสดงออกทางพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ทั้งในด้านการอบรมเลี้ยงดูและการเข้ารับการศึกษาของลูก ส่งผลให้ลูกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น อีกทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในสังคมไทย พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความใส่ใจและสนใจในการศึกษาของบุตรหลาน ช่วยสนับสนุนเมื่อโรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารมายังผู้ปกครอง โดยขอความร่วมมือหรือความคิดเห็นก็มักจะได้รับการตอบสนองด้วยดีในด้านที่พ่อแม่ผู้ปกครองนั้นมีความสามารถพอที่จะสนับสนุนให้กับลูก ทำให้มีผลต่อการร่วมพัฒนาศักยภาพเด็กพิการต่อไปเป็นอย่างดี

7. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ หรือ โมเดล หมายถึง วิธีการดำเนินงานที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นต้นแบบของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือกระบวนการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รูปแบบจำลอง สิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาองค์กร เป็นต้น มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ ดังนี้

ปิยวัชร สุทธิวิช (2558) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย หรือตัวแปร หรือองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้ลักษณะของชุดความสัมพันธ์เส้น และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง

สุรียา ศรีโกศา (2559) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของสิ่งที่สร้างขึ้นมา สามารถสร้างจากหลักการต่าง ๆ ที่มีอยู่จากการหยั่งรู้ด้วยคำอุปมาอุปไมย หรือแตกมาจากทฤษฎีก็ได้

ณัฐญา พลเสน (2561) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นแบบอย่าง โดยสร้างจากความคิด ประสบการณ์ หรือจากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

Willer. D.(2011) ได้กล่าวว่า รูปแบบ เป็นการสร้างมโนทัศน์ เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมีจุดมุ่งหมาย เพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ เป็นชุดขององค์ประกอบต่าง ๆ ตั้งแต่สองส่วนขึ้นไป มีลักษณะเชื่อมโยง สัมพันธ์กัน และสอดคล้องกัน ถูกสร้างขึ้นจากหลักการ แนวคิด

ทฤษฎี ปรับประยุกต์ ให้ตรงกับบริบทที่เป็นจริง ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการพัฒนาคุณภาพอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน

ประเภทของรูปแบบ

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงประเภทของรูปแบบไว้ คือ

ทิสนา แคมมณี (2555) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ทั่วไป มี 5 ประเภท ดังนี้

1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบหรือรูปแบบคล้าย (Analogue Model) มีลักษณะเป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์

2) รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว

4) รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม และกราฟ เป็นต้น

5) รูปแบบเชิงสาเหตุ (Casual model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสภาพการณ์หรือปัญหาในรูปแบบด้านศึกษาศาสตร์ มักเป็นแบบนี้เป็นส่วนใหญ่

ชีรวัดน์ นิจนตร (2560) ได้กล่าวถึงประเภทของรูปแบบว่า รูปแบบมีหลายประเภททั้งในเชิงกายภาพที่เป็นรูปธรรมและเชิงแนวคิด ที่เป็นนามธรรม สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา ด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์ เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

สิริรัชต์ แก้วงาม (2562) ได้กล่าวถึงประเภทของรูปแบบว่า รูปแบบมีหลายประเภท ได้แก่ 1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ 2) รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น 3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ และ 4) รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือ ต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว

จากข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภท เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นหรือพัฒนาขึ้นที่แตกต่างกันไปในแต่ละสาขา ตามหลักการ ทฤษฎี และประสบการณ์ที่ศึกษาในการสร้างรูปแบบ เช่น รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ รูปแบบเชิงแผนผัง และรูปแบบเชิงสาเหตุ เป็นต้น

องค์ประกอบของรูปแบบ

มีนักวิชาการจำนวนมากได้ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

นิวัตร นาคะเวช (2554) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝันและสรุปไว้ว่า องค์ประกอบ คือ มีส่วนปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และองค์ประกอบเสริม โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์โรงเรียนในฝัน 2) หลักการบริหารจัดการ 3) ระบบโครงสร้างการบริหาร 4) กลยุทธ์การดำเนินงาน 5) ภาพความสำเร็จ โดยมีองค์ประกอบย่อย 24 องค์ประกอบ องค์ประกอบเสริม 2 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและการประเมิน ปรับปรุงและพัฒนา โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน มีคุณลักษณะทั้งด้านความมีประโยชน์ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนในฝันและโรงเรียนทั่วไปได้

สุรินทร์ จาดเปรม และคณะ (2563) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงาน คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษา ฯ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ 5) ผลผลิต 6) ผลลัพธ์ 7) เงื่อนไขส่งเสริมความสำเร็จ คู่มือการใช้รูปแบบมีองค์ประกอบ 5 บท คือ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 การศึกษารูปแบบ บทที่ 3 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้อง บทที่ 4 การจัดโครงสร้างการบริหาร และบทที่ 5 ข้อควรปฏิบัติ ทั้งนี้ผลการประเมินรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ณรงค์ อภัยใจ (2560) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า สภาพและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาส โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และสภาพแวดล้อม ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป 2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การวางแผนดำเนินงาน การตรวจสอบ การปรับปรุงและการรายงานผล มีการประสานงานเป็นกลไกการขับเคลื่อน 3) ด้านผลผลิต ได้แก่ คุณภาพผู้เรียน และประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ เงื่อนไขความสำเร็จ 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) หน่วยงานต้นสังกัดมีนโยบายสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและ 2) มีองค์กรภายนอกให้การสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอและผลการประเมินรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

สมถวิล ฤกษ์งาม (2562) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบเกี่ยวข้อง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดโครงสร้างการบริหาร 2) การบริหารกลยุทธ์ 3) การบริหารบุคลากร 4) พฤติกรรมวิธีการบริหาร 5) ระบบและวิธีการปฏิบัติงาน 6) ค่านิยมร่วม และ 7) ทักษะการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มี 4 ด้าน 1) ความเป็นเลิศด้านวิชาการ 2) ความเป็นเลิศด้านการบริหารงบประมาณ 3) ความเป็นเลิศด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ความเป็นเลิศด้านการบริหารทั่วไป และด้านองค์ประกอบเชิงระบบของรูปแบบ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) ปัจจัยกระบวนการ 3) และปัจจัยผลผลิต

ทัศนีย์ รัตนสุวรรณ (2560) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยภาพรวมพบว่า มีองค์ความรู้อย่างหลากหลาย ทั้งด้านการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาและด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ แต่เนื่องจากบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา ทำให้มีการบูรณาการระบบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงมีระดับการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ซึ่งผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการแปลงสภาพ และองค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต จากผลการตรวจสอบประสิทธิภาพ ยืนยันรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความสอดคล้อง และมีความเป็นประโยชน์ทุกด้าน

ชัยพร พันธุ์น้อย (2564) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายของหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 6 จังหวัดลพบุรี ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายของหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 6 จังหวัดลพบุรีที่สร้างขึ้น มี 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ และองค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต โดยผลการทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบฯ พบว่า ด้านผลการดำเนินงานของหน่วยบริการตามตัวบ่งชี้ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร และการดำเนินงานของหน่วยบริการเพิ่มมากขึ้น ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามจุดประสงค์ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลและแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว ด้านความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฯ ตัวแทนภาคีเครือข่าย มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ชนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ (2564) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้สรุปองค์ประกอบ

การพัฒนาารูปแบบ

การพัฒนาารูปแบบ มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดไว้ ดังนี้

ไมตรี บุญทศ (2554) ได้นำเสนอขั้นตอนการสร้างและพัฒนาารูปแบบ 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การเตรียมก่อนการวิจัย การเลือกพื้นที่การวิจัย การเตรียมทีมวิจัย เครื่องมือวิจัย
- 2) วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาโรงเรียนพื้นที่ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสภาพปัจจุบัน ปัญหาโรงเรียนพื้นที่การวิจัย ศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ
- 3) ร่างรูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียน
- 4) ตรวจสอบและแก้ไขร่างรูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายใน
- 5) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน
- 6) ประเมินและปรับปรุงการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2556) ได้นำเสนอวิธีการสร้างหรือการพัฒนาารูปแบบ ดังนี้

1) สร้างหรือพัฒนาารูปแบบตามสมมติฐานโดยการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบและผลการศึกษา หรือวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบรวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ การพัฒนาารูปแบบนี้จะต้องใช้หลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญและการศึกษาค้นคว้ามามากจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาารูปแบบอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อนแล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อเสนอแนะจาก การศึกษาค้นคว้า ทฤษฎีแนวคิดหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลหรือทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ ช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ผู้วิจัยอาจปรับปรุงใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีอิทธิพล หรือความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบของตน ซึ่งจะทำได้รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

พินิจ สัมพันธ์ (2561) ได้กล่าวถึงการสร้างและพัฒนาารูปแบบว่า ขั้นตอนของการสร้างและพัฒนาารูปแบบจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่ไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่จำเป็นจะต้องมีขั้นตอนในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยทั่วไปอาจแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ (Construct) การพัฒนาารูปแบบต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐาน ในกำหนดเนื้อหาควรมีหลักการแนวคิด ทฤษฎีรองรับ มีการกำหนดลักษณะของรูปแบบที่จะสร้างและระบุปัญหาและความต้องการจำเป็นอีกด้วย

2) ขั้นตอนการหาคุณภาพของรูปแบบ โดยการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำ รูปแบบไปใช้งานจริง รวมทั้งมีการประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาในสถานการณ์จริง ที่จะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบ

และอิทธิพลหรือความสำคัญของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบ ผู้วิจัยอาจพิจารณา ตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่ามีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบของตน ซึ่งจะทำให้ รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น การพัฒนารูปแบบจากการวิเคราะห์

3) การรับรองรูปแบบ การศึกษาและพัฒนารูปแบบขึ้นมาแล้วควรจะต้อง นำมาทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบที่สร้างขึ้นจึงควรมีความชัดเจน จากการทดสอบ ซึ่งผลของการทดสอบจะนำไปสู่การยอมรับรูปแบบนั้น ๆ รูปแบบบางรูปแบบ ไม่สามารถกระทำได้ด้วยวิธีการทางสถิติซึ่งอาจด้วยข้อจำกัดบางประการ หรือเป็นการศึกษา เรื่องที่ต้องการ ความละเอียดอ่อนมากกว่าผลสรุปที่ได้มาจากการทดสอบด้วยตัวเลข

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบจะต้องดำเนินการ อย่างเป็นระบบชัดเจน โดยเริ่มจากขั้นรวบรวมปัญหา โดยศึกษาความเป็นมา สภาพปัจจุบัน และ ปัญหาที่พบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างรูปแบบ ในขั้นพัฒนาหรือสร้างรูปแบบ ควรมีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบให้สัมพันธ์กัน มีการตรวจสอบรูปแบบ สู่ขั้นทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบ ขั้นกำกับ ติดตามสู่การปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้ได้มาซึ่ง รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ที่สุด

8. บริบทศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

เมื่อ พ.ศ. 2523 มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมสามัญศึกษาได้กำหนด ให้มีกองการศึกษาพิเศษรับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการและผู้ด้อยโอกาส จึงแบ่งออกเป็นฝ่ายส่งเสริมการศึกษาพิเศษ และจากนั้นฝ่ายส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ในปี พ.ศ. 2541 ได้ออกพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมสามัญศึกษาเป็นกองการศึกษาเพื่อคนพิการ และกองการศึกษาสงเคราะห์เพื่อให้มีการจัดการศึกษา ให้แก่คนพิการและผู้ด้อยโอกาสอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น พ.ศ. 2546 เนื่องจากมีการปฏิรูประบบราชการ ได้มีการปรับโครงสร้างของกระทรวงศึกษา พระราชบัญญัติว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 กำหนดให้การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และกำหนดให้ต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร การเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคล ซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 จนถึง พ.ศ. 2530 กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา ได้ขยาย การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยรับโอนโรงเรียนกาวีละอนุกุล จังหวัดเชียงใหม่ เดิมชื่อโรงเรียนกองทัพบกอุปถัมภ์กาวีละวิทยา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชนขึ้นกับค่ายกาวีละ และจัดตั้งโรงเรียนอุบลปัญญาอนุกุล จังหวัดอุบลราชธานี ขึ้นเป็นโรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแห่งที่สอง นอกจากนี้ยังขยาย การเปิดชั้นเรียนพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้เข้าเรียนร่วมในโรงเรียนศึกษา สงเคราะห์อีก 4 แห่ง ในภูมิภาค คือที่จังหวัดจันทบุรี กาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี และต่อมาได้จัดตั้ง โรงเรียนชุมพรปัญญาอนุกุลกับรับโอนโรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญาจากมูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อน

อีกหนึ่งแห่ง พ.ศ. 2524 จัดการศึกษาให้เด็กหูตึงเรียนร่วมระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ พ.ศ. 2526 ประเทศไทยได้จัดตั้งสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทยขึ้น พ.ศ. 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินงานจัดการเรียนร่วมภายใต้ชื่อ โครงการพัฒนารูปแบบการจัดการประถมศึกษาสำหรับเด็กพิการร่วมกับเด็กปกติ โดยมอบให้สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ดำเนินงานทดลองจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิการ 2 ประเภท คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่โรงเรียนพญาไท โรงเรียนราชวินิต และโรงเรียนวัดเซตวันธรรมาวาส รวมทั้งศึกษาวิจัย สร้างเครื่องมือ และสื่อต่าง ๆ และในปี พ.ศ. 2533 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ขยายการจัดการเรียนร่วมไปยังสำนักงานการศึกษาจังหวัดต่าง ๆ และในปี พ.ศ. 2538 ขยายผลการจัดการเรียนร่วมได้ครบ 76 จังหวัด พ.ศ. 2534 ประกาศใช้กฎหมายคนพิการฉบับแรกของประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 แต่ในปัจจุบันได้ขยายงานบริการ โดยให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการทุกประเภทและเมื่อเด็กมีความพร้อมที่จะเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ จะส่งต่อให้เด็กเข้าเรียนร่วมทั้งในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษาต่อไป พ.ศ. 2536 กระทรวงศึกษาธิการได้ให้กรมสามัญศึกษาจัดตั้งโรงเรียนการศึกษาพิเศษขึ้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาล ในการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้ทั่วถึง

และต่อมาใน พ.ศ. 2538 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้กรมสามัญศึกษาจัดตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษ ระดับประเทศ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำเขตการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2539 สำนักงานงบประมาณจึงได้สนับสนุนงบประมาณ เป็นค่าครุภัณฑ์ ส่วนหนึ่งให้กรมสามัญศึกษาเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำเขตการศึกษา ทั้งหมดจำนวน 4 เขตการศึกษา ได้แก่ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา เขตการศึกษา 8 จังหวัดเชียงใหม่ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น และเขตการศึกษาส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร ซึ่งต่อมาในปีงบประมาณ 2540 ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งทางด้านบุคลากรที่ดิน สิ่งก่อสร้าง และครุภัณฑ์ พร้อมทั้งงบประมาณดำเนินการ และให้เพิ่มอีก คือ เขตการศึกษา 10 จังหวัดอุบลราชธานี

และ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การศึกษา เพื่อคนพิการเพิ่มขึ้นอีก 8 แห่ง ใน 8 เขตการศึกษา ได้แก่ เขตการศึกษา 1 จังหวัดนครปฐม เขตการศึกษา 2 จังหวัดยะลา เขตการศึกษา 4 จังหวัดตรัง เขตการศึกษา 5 จังหวัดสุพรรณบุรี เขตการศึกษา 6 จังหวัดลพบุรี เขตการศึกษา 7 จังหวัดพิษณุโลก เขตการศึกษา 11 จังหวัดนครราชสีมา และเขตการศึกษา 12 จังหวัดชลบุรี โดยเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2543 เป็นต้นไป และในปีนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้เป็นปีการศึกษาเพื่อคนพิการ โดยมีคำขวัญว่า “คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน” ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ได้จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2543 โดย ฯพณฯ ท่านสมศักดิ์ ปรีศนายนันท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ลงนามในประกาศตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2542 เห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมสามัญศึกษาดำเนินการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด เพื่อจัดการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมของคนพิการสนับสนุนการเรียนการสอน จัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา การจัดครูเดินสอน แก่คนพิการในสถานศึกษาที่รับเด็กพิการเรียนร่วม

ในระยะแรก ได้รับความอนุเคราะห์สถานที่จากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์อำนาจเจริญ ให้จัดตั้งสำนักงานชั่วคราว โดยได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากผู้อำนวยการ ทงดี เฉลิมเดชชาติ คณะครูอาจารย์และบุคลากรทุกท่านเป็นอย่างดี ซึ่งมีนายถาวร คำมุงคุล ดำรงตำแหน่งหัวหน้าศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นคนแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ได้ย้ายสำนักงานชั่วคราวไปตั้งอยู่เลขที่ 258 หมู่ 19 ถนนชยางกูร ตำบลบึง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ โดยใช้อาคารสำนักงานศึกษาธิการอำเภอเมืองเดิม เป็นสำนักงานชั่วคราวในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมของคณาธิการ

ปัจจุบันศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ภายในบริเวณศูนย์ราชการส่วนที่ 1 ตำบลโนนหนามแท่ง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ โดยได้รับงบประมาณจากบผู้ว่า CEO จังหวัดอำนาจเจริญ มาตั้งสำนักงานใหม่ ในพื้นที่ จำนวน 5 ไร่ 12.5 ตารางวา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2550 โดยมี นางสุวิมล ศรีไชย เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ นายชุน นันทศิริพล เป็นรองผู้อำนวยการศูนย์ มีครู บุคลากรทั้งหมด จำนวน 45 คน เป็นสถานศึกษาที่จัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ 9 ประเภท ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและทางอารมณ์ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กออทิสติก และพิการซ้อนจึงต้องมีการจัดการศึกษาพิเศษ โดยการจัดหลักสูตร รูปแบบ วิธีการสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ เทคนิคเทคโนโลยี สื่อ อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก และการวัดผลประเมินผล ที่สอดคล้องกับความสามารถความสนใจความถนัดและความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล รวมถึงการจัดครูเดินสอนแก่เด็กพิการและสถานศึกษาให้บริการในพื้นที่ 7 อำเภอ ในจังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอเสนางคนิคม อำเภอชานุมาน อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอลืออำนาจ และอำเภอหัวตะพาน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นศูนย์การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และเตรียมความพร้อมของเด็กพิการรวมทั้งการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน จัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการ และความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องรวมถึงการจัดครูเดินสอนแก่เด็กพิการและสถานศึกษา ให้บริการในพื้นที่ 7 อำเภอในจังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอเสนางคนิคม อำเภอชานุมาน อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอลืออำนาจ และอำเภอหัวตะพาน

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จักรพันธ์ จันทรศรี และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา พบว่า ปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา มีอิทธิพลโดยรวมต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ การอบรมพัฒนาและคุณลักษณะของบุคคล แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรง

ต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาแล้ว พบว่า ทักษะยังคงมีอิทธิพลต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาคือ คุณลักษณะของบุคคล ขณะที่การอบรมพัฒนาและความรู้ส่งผลทางอ้อมต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาเท่านั้น ซึ่งรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาและกระบวนการที่ได้มาตรฐานของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามีความเหมาะสมจะเห็นได้จากการวิจัยครั้งนี้ มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) ความเป็นมืออาชีพเป็นการทำงานที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญชำนาญ สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานอย่างถูกต้องมีไหวพริบในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานและทำงานให้เกิดผลงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้โดยไม่สร้างความเดือนร้อนให้ตนเองและผู้อื่น

นระรงค์ ชาวเพ็ชร (2554) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว การส่งเสริมให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการเร่งรัดส่งเสริมให้สังคมยอมรับคนพิการมากขึ้น ส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการที่อยากเรียนต้องได้เรียนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กพิการทุกภาคส่วนเร่งรัดให้ผู้พิการขอรับบริการตามสิทธิอย่างเท่าเทียมเหมือนคนปกติ เร่งรัดการให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้พิการอย่างทั่วถึงและหลากหลาย ส่งเสริมให้ทุกองค์กรประสานงานให้บริการและการส่งต่อแก่ผู้พิการส่งเสริมการรับบริการจากภาครัฐที่มีคุณภาพ ส่งเสริมอาชีพแก่ผู้พิการและผู้ดูแลผู้พิการอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

บุรินทร์ สารีคำ (2559) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้าน พบว่า ระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้านเป็นระบบที่ผ่านการสังเคราะห์และบูรณาการความรู้ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง อย่างเป็นรูปธรรมอย่างทั่วถึงไม่มีความยุ่งยากหรือซ้ำซ้อน ซึ่งระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้าน จากผลการวิจัย พบว่า ระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้าน เป็นการพัฒนาทักษะด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการซึ่งต้องระบุความต้องการทั้งทางกายภาพ อารมณ์ สังคม และการศึกษาตามตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ

มยุรี ผิวสุวรรณ และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การดำเนินการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการ พบว่า สภาพการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเรียงลำดับคือ ด้านการรวบรวมข้อมูลประวัติจากหลักฐานและสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ด้านการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐานของเด็กพิการ ด้านประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ ความต้องการจำเป็น ด้านบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ และเตรียมความพร้อมตามแผนที่กำหนดด้านการอบรมผู้ปกครอง ด้านการบริการช่วยเหลือโดยชุมชน และบริการทรัพยากรการเรียนรู้และด้านการเยี่ยมบ้าน เมื่อได้ลองพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการมีความพึงพอใจในระดับสูงสุด

ยิ่งพร เจียตระกูล และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กพิการ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดกระบี่

พบว่า ผู้ปกครองเด็กพิการที่นำบุตรหลานมารับบริการ มีความพึงพอใจต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กพิการ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดกระบี่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปกครองเด็กพิการที่นำบุตรหลานมารับบริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการ รองลงมาคือ การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา การประเมินความสามารถพื้นฐาน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การให้บริการด้วยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม การประเมินความก้าวหน้า ในส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การส่งต่อและการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กพิการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดกระบี่ ตามลักษณะการรับบริการของเด็กพิการในปกครอง พบว่า ผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมารับบริการลักษณะต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กพิการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รชนี สรรเสริญและคณะ (2553) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนเพื่อให้คนพิการ มีโอกาสได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีโอกาสเท่าเทียมกับคนไม่พิการ ลดความยากจนและอยู่ในสังคมได้ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนจึงเป็นความร่วมมือกันระหว่างคนพิการ ครอบครัวของคนพิการ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์การศึกษาการพัฒนาอาชีพการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ศุภวารรณ แก้วทิพย์ (2561) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 5 พบว่า ในสภาพ การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตภาคเหนือ ตอนล่าง กลุ่ม 5 มี 7 ข้อ ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการ 2) การคัดกรอง ประเภทความพิการทางการศึกษาและการส่งต่อ 3) การประเมินความสามารถพื้นฐาน 4) การจัดทำ แผนการให้บริการเฉพาะครอบครัว 5) การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม 6) การประเมิน ความก้าวหน้าและ 7) การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การให้บริการ ช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านอัตถจริยา รองลงมาคือ การให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านทาน การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านสมานัตตตาและการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านปิยวาจา ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่มีต่อการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 5 จำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษา พิเศษ เขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 5 ไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 5 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

งานวิจัยต่างประเทศ

Isabel M. Smith (2015) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพของโปรแกรมช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ศึกษาวิจัยกับเด็กก่อนวัยเรียนที่มีโรคออทิสติกสเปกตรัม (ASD) ได้เข้าร่วมในการศึกษา ประสิทธิภาพของโปรแกรมการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยมีการรักษาโดยนักบำบัด รวมไปถึง การฝึกอบรมผู้ปกครอง ซึ่งรวมถึงการรักษาแบบตอบสนองแบบพิวทิลและการสนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวก ประเมินผลโดยการวัดความสามารถและพฤติกรรมก่อนและหลังได้รับการ เป็นระยะเวลา 1 ปี จากการวิจัย พบว่า ผลลัพธ์ทางปัญญาและการใช้ภาษาหลังการเข้าร่วมโปรแกรมของทุกกลุ่ม มีระดับที่สูงขึ้น มีผลลัพธ์คะแนนความรู้ความเข้าใจพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญ

Nicole M. Tomasello (2010) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การให้บริการความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่มีครอบครัวเป็นศูนย์กลางสำหรับทารกและเด็กวัยหัดเดินที่มีความพิการ พบว่า การให้บริการความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่มีครอบครัวเป็นศูนย์กลางแก่ครอบครัวที่มีทารกและเด็กวัยหัดเดินที่มีความพิการเป็นสิ่งสำคัญของบริการช่วยเหลือที่เด็กควรได้รับตั้งแต่แรกเริ่ม พบความพิการ ช่วยให้ครอบครัวสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับขั้นตอนการประเมินและการรักษาของบุตรหลานของตนได้ และช่วยสะท้อนให้ผู้ให้บริการระยะแรกเริ่มยอมรับได้ว่าครอบครัวสามารถช่วยเหลือในด้านพัฒนาการของเด็กได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะพบอุปสรรคส่วนบุคคลและบริบทต่อการให้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการยังคงมีอยู่ อย่างไรก็ตาม เพื่อพัฒนาความสามารถของนักสังคมสงเคราะห์ในการจัดการกับอุปสรรคเหล่านี้และเติมเต็มบทบาทความเป็นผู้นำในทีมให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและให้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

Mary P. Moeller (2013) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยครอบครัวสำหรับเด็กที่หูหนวกหรือมีปัญหาในการได้ยิน พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยครอบครัว มีดังนี้

- 1) แนะนำแนวทางการสื่อสารกับเด็กที่หูหนวกหรือมีปัญหาในการได้ยินแก่ครอบครัว ซึ่งครอบครัวอาจต้องมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างโปรแกรม
- 2) สนับสนุนทางเลือกการสื่อสารของครอบครัวที่เลือกให้แก่บุตรหลาน
- 3) ใช้การประเมินร่วมกับครอบครัวเพื่อพิจารณาเมื่อมีความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงแนวทางการสื่อสารที่เลือก
- 4) สอนการสื่อสารโดยผู้เชี่ยวชาญ เช่น การใช้ภาษามือในการสื่อสาร การใช้ภาษาภาพเพื่อรองรับการป้อนข้อมูลทางภาษาของเด็ก บริการเครื่องมือช่วยฟังจากผู้ให้บริการที่มีความชำนาญเฉพาะทาง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางการได้ยิน ภาษา และการสื่อสารของเด็ก

World Health Organization (2011) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสำหรับคนพิการ พบว่า คนพิการคือบุคคลซึ่งประสบภาวะความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจชั่วคราวหรือถาวร โดยสภาวะความไม่สมบูรณ์นั้นทำให้ไม่ได้รับผ่านที่เน้นการจัดการและการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยได้พิจารณาประเด็นของความเท่าเทียมทางด้านบริการสุขภาพ การศึกษา และโอกาสในการทำงาน ทั้งนี้ ในปัจจุบันความพิการมักถูกตีความหมายจากสังคมมากกว่าความผิดปกติทางร่างกาย

Ministry of Education (2010) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการส่งต่อแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การส่งต่อภายในและการส่งต่อภายนอก ทั้งนี้เพราะสภาพความพิการและสภาพปัญหาของนักเรียน พิการแต่ละคนมีความรุนแรงที่แตกต่างกัน จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดูแลนอกเหนือจาก ครูประจำชั้น เพื่อให้เด็กนักเรียนพิการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ และมีความสุข ไม่เป็นภาระของผู้อื่น แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพิการ ในกรณีที่มีปัญหาต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ควรส่งต่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อช่วยเหลืออย่างถูกต้อง และรวดเร็วขึ้น

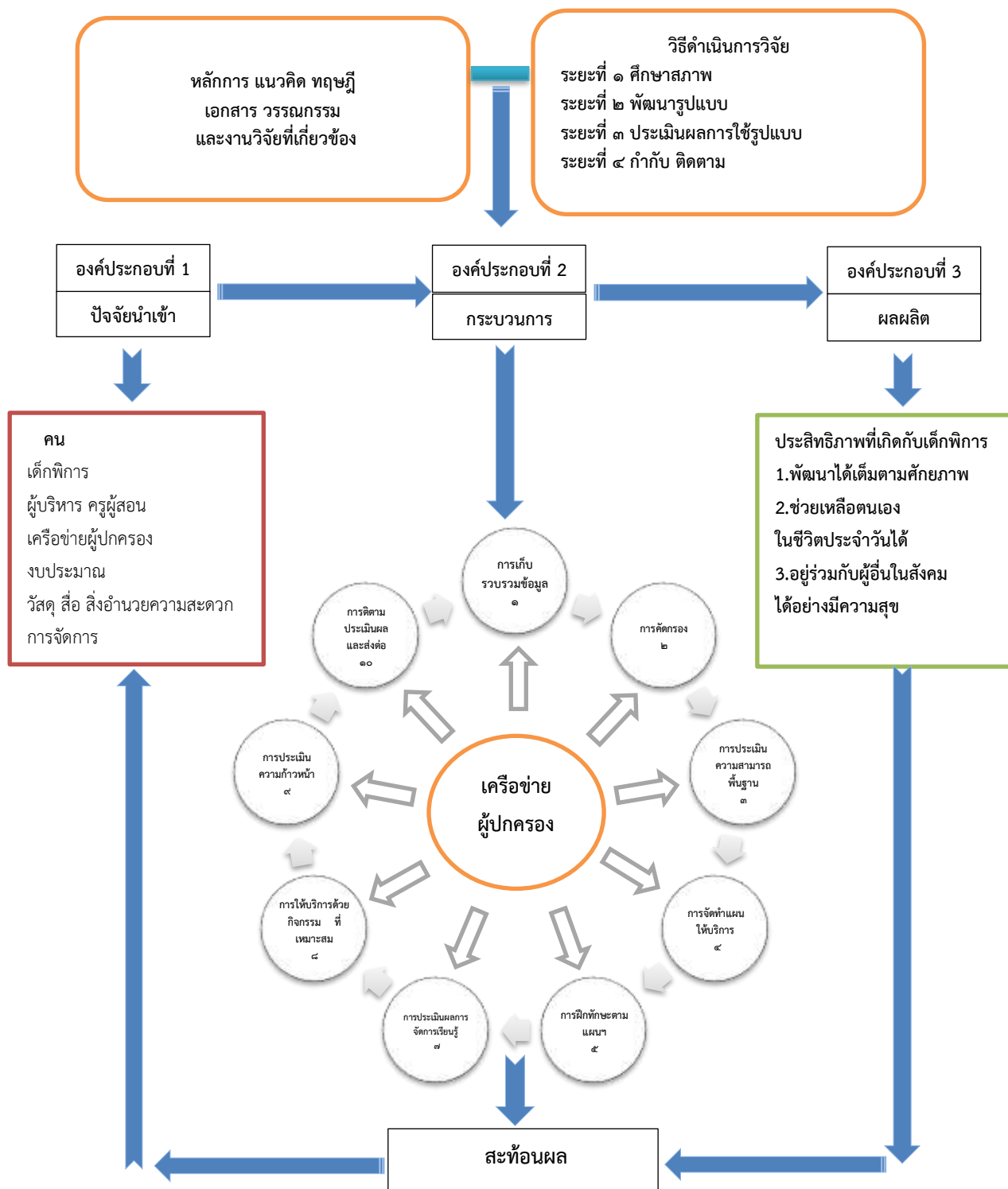
Turner, S. (2010) ให้แนวคิดว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องระมัดระวังให้มาก โดยเฉพาะในการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของเด็กที่สำคัญ คือ ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกภูมิใจในตนเอง จุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นควรเป็นระยะสั้นที่มีโอกาสทำสำเร็จ ได้ง่าย พยายามหลีกเลี่ยงจุดมุ่งหมายที่ยากเพื่อไม่ให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกล้มเหลวควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับผิดชอบและเห็นด้วยกับจุดมุ่งหมายในแต่ละข้อก่อนลงมือปฏิบัติทุกครั้ง

Tha Tako School (2012) ได้กล่าวถึงการคัดกรองว่า การคัดกรองเป็นการพิจารณา ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสม ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับความต้องการต่าง ๆ ความถูกต้องแม่นยำในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในด้านสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของผู้เรียนต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ดังนั้นสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรอง เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะการคัดกรอง นักเรียนทำให้มีการจัดกลุ่มที่ ชัดเจน ครูสามารถกำหนดวิธีการช่วยเหลือได้แต่ทั้งนี้เกณฑ์การคัดกรอง ต้องมีมาตรฐาน เพื่อความมีประสิทธิภาพ ในการคัดกรองนักเรียน เพราะจะส่งผลต่อการส่งเสริม และพัฒนานักเรียนได้ตรงตามความต้องการจำเป็นและเหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียน

10. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ระยะที่ 3 ทดลอง และประเมินผลการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และระยะที่ 4 กำกับ ติดตามการใช้ รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่าย ผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ 3) พัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษา พิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม มี 10 ขั้นตอน ได้แก่ การเก็บรวบรวม ข้อมูลเด็กพิการ การคัดกรองประเภทความพิการ การประเมินความสามารถพื้นฐาน การจัดทำแผน การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม การฝึกทักษะตามแผนการสอนรายบุคคล เครือข่ายผู้ปกครอง

การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม การประเมินความก้าวหน้า และการติดตาม ประเมินผลและส่งต่อ และองค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต รายละเอียดปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย